

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

LADA KADLUBCOVÁ

Obor: Vychovatelství

**Fyzické tresty páchané na dětech ve vztahu
k Základním školám v Třinci**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Vladimíra Kocourková, Ph.D

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů.

V Olomouci dne 12. 4. 2010

.....

Poděkování:

Ráda bych touto cestou poděkovala své vedoucí bakalářské práce PhDr. Vladimíře Kocourkové, Ph.D. za cenné rady, odborné vedení, vřelý přístup a připomínky při zpracování závěrečné práce. Dále děkuji pedagogům a žákům, kteří se mnou spolupracovali při provádění průzkumu.

Obsah

Úvod	5
1 Základní pojmy	7
2 Násilí páchané na dětech	9
2.1 Základní potřeby.....	9
2.2 Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě	10
2.2.1 Typologie násilí páchaného na dětech	11
2.3 Příčiny a důsledky týrání	13
2.4 Legislativní ochrana.....	14
3 Fyzické tresty páchané na dětech	17
3.1 Fyzické týrání.....	17
3.1.1 Klasifikace tělesného týrání.....	18
3.2 Fyzické tresty – hranice mezi tělesným týráním a fyzickými tresty	20
3.2.1 Definice a formy tělesných trestů	21
3.2.2 Význam trestu a odměny ve vztahu k výchově	23
3.2.3 Důležitost hranic.....	26
3.2.4 Nejčastější důvody trestání	28
3.2.5 Pozitivní výchova	32
4 Empirický průzkum.....	35
4.1 Cíle dotazníkového šetření.....	35
4.2 Charakteristika vzorku a průběh dotazování	35
4.3 Volba metody empirického šetření.....	36
4.4 Výsledky dotazovaného šetření	37
4.5 Shrnutí dotazníkového šetření	51
Závěr.....	53
Seznam pramenů.....	54
Seznam příloh.....	57

Úvod

Po delším uvažování jsem si pro svou bakalářskou práci vybrala téma „Fyzické tresty páchané na dětech ve vztahu k Základním školám v Třinci“.

V mé práci se budu věnovat především tomu, jak vnímají fyzické tresty děti, rodiče či učitelé na základních školách. Cílem práce je zjistit, jaký je pohled samotných dětí na tělesné tresty, jaké okolnosti popisují a s čím se sami už setkali. Většina lidí u nás totiž vidí tělesný trest jako sice mezní, leč v některých situacích akceptovatelný nástroj ve výchově svého dítěte.

Pohnutkou pro sepsání této práce je především narůstající počet případů týrání dětí v dnešní společnosti, kdy se mne tato problematika, vzhledem k mé budoucí profesi, osobně dotýká. Proto pro mne bylo podmětné zvolit si toto téma, a to jednak z důvodu bližšího pochopení problému a orientace v něm, ale také možnosti konfrontace mých názorů s názory odborné literatury či s přímo výsledky vyplývajícími z empirického výzkumu. Dnes a denně slýcháváme z rádií, čteme v novinách nebo na internetu o fyzickém týrání, zneužívání či násilí páchaném na dětech. A právě internet byl pro mne rozhodujícím iniciátorem k psaní o této problematice. Na webových stránkách s názvem „STOP násilí na dětech“ jsem narazila na příručku, respektive slabikář (příloha č. 1)¹, který popisuje nejčastější formy neadekvátního jednání ohrožující zdravý vývoj dítěte. Na první dojem je slabikář zhotoven formou nezvyklou, dalo by se říci až naivní. Tato forma je však natolik přesvědčivá, že nutí člověka k zamýšlení.

Má závěrečná práce je členěna na teoretickou a empirickou část. Teoretická část je rozdělena do tří kapitol, které se dále dělí do několika podkapitol. V první kapitole jsou definovány základní pojmy celé práce, jelikož úzce souvisí a prostupují celou prací. V druhé kapitole předkládám čtenáři definici týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte, seznamuji ho s typologií násilí páchaného na dětech, s příčinami a důsledky. V závěru kapitoly je zmíněno, která legislativní opatření chrání dítě před poškozováním. Stěžejní část celé teoretické části je třetí kapitola, která charakterizuje fyzické týrání, fyzické tresty páchané na dětech, dále se věnuje významu použití odměn a trestu v domácím a školním prostředí. Poslední kapitola pak popisuje doporučení k pozitivnímu chování a jednání v rodinách. Na problematiku nastíněnou v teoretické části navazuje empirická část, kde

¹ STOP násilí na dětech. *Slabikář*. [online]

se pokusím srovnat názory a fakta nalezená v odborné literatuře s odpověďmi respondentů reagující na otázky v dotazníkovém šetření.

1 Základní pojmy

V této podkapitole definuji klíčové pojmy své bakalářské práce. Pojmy jsou popisovány z hlediska tématu práce a ilustrovány tak, aby jejich koncept byl srozumitelný pro danou problematiku.

- **Týrané dítě** – dítě, které je obětí násilí nebo špatného zacházení. Nejohroženější jsou kojenci a adolescenti. Špatného zacházení se nejčastěji dopouští nejbližší členové rodiny a často souvisí s alkoholismem, bídou a s tradicí násilí (týraný týrá). Týrání se vyskytuje v různých prostředích.²
- **Týrání** – (abuse, ill – treatment) chování vedoucí k fyzické nebo psychické újmě druhého (partnera, rodinného příslušníka, spolupracovníka). Týrání zahrnuje bití, odpírání jídla, sexuální zneužití, izolace oběti, vyhrožování, nerespektování osobnosti druhého.³
- **Trest** – (punishment) situace vyvolávající nelibost či bolest. Trest znamená ukončené určité reakce a nenabízející reakci jinou. Výsledkem je vznik nežádoucí reakce (strach, odpor k trestající osobě, agresivní chování).⁴
- **Násilí** – (violence) uplatnění síly k překonání odporu⁵
- **Rodina** – malá, primární, společenská skupina, založena na pokrevním vztahu rodičů a dětí, na společné domácnosti, jejíž členové plní společenské určené role. Má své opodstatnění tehdy, když uspokojuje potřeby každého jedince a plní základní úlohy a funkce (biologicko-reprodukční, ekonomicko-zabezpečovací, emocionální, socializačně-výchovnou).⁶
- **Rodič – vychovatel** – lze rozdělit na rodiče zaměřené na dítě (vřelí, pečující) a zaměřené na sebe (studení, rezervovaní, zabývají se svými zájmy).⁷

² Srov. P. HARTL, H. HARTLOVA, 2000.

³ Srov. P. HARTL, H. HARTLOVA, 2000.

⁴ Srov. P. HARTL, H. HARTLOVA, 2000.

⁵ Srov. P. HARTL, H. HARTLOVA, 2000.

⁶ Srov. J. DUNOVSKÝ, *Sociální pediatrie*. 1999.

⁷ Srov. P. HARTL, H. HARTLOVA, 2000.

- **Syndrom CAN** – je poškození fyzického, psychického, sociálního stavu dítěte, které vzniká v důsledku nenáhodného jednání rodičů (dospělé osoby) a je hodnoceno jako nepřijatelné.⁸
- **Potřeba** – pociťovaný nedostatek něčeho, působící jako poplašný signál vedoucí člověka k nějakému činu. Rozlišujeme potřeby fyziologické (potřeby potravy, vzduchu, spánku, vylučování) a sociální (potřeby bezpečí, lásky a osobní valorizace).⁹
- **Výchova** – je záměrné působení na osobnost člověka a snaha dosáhnout pozitivních změn v jeho vývoji. Tvoří proces cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek, jenž umožní jedinci optimální rozvoj.¹⁰

⁸ Srov. V. BECHYŇOVÁ, 2007.

⁹ Srov. N. SILLAMY, 2001.

¹⁰ Srov. J. PRŮCHA, 2008.

2 Násilí páchané na dětech

Cílem této kapitoly bakalářské práce je přiblížit a popsat základní potřeby dětí, které jsou mnohdy nerespektovány právě těmi, kteří jsou přímo zodpovědní za život a bezpečí dětí. Dále bych chtěla charakterizovat pojem týrané, zanedbávané a zneužívané dítě, příčiny a důsledky týrání, které se na dítěti podepsaly. Násilí páchané na dětech je natolik rozšířený jev a žádná společnost nemůže tvrdit, že je proti tomuto agresivnímu chování vůči dětem imunní. Poslední podkapitola pak pojednává o zákonném opatření a legislativní ochraně v České republice.

2.1 Základní potřeby

Potřeby dítěte se v odlišných etapách vývoje mění. Avšak několik základních potřeb je trvalých a vyžadují maximální pozornost, pokud nechceme, aby byl vývoj dítěte narušen. Míra neuspokojení potřeb bývá i mírou narušení celkového stavu dítěte. Potřeby dítěte se tak stávají nárokem na péči o ně a určují oprávnění na toho, kdo péči umožňuje.¹¹

Jiří Dunovský a kolektiv autorů ve své knize Sociální pediatrie (1999) popisují čtyři typy potřeb: potřeby biologické, psychické, sociální a vývojové.

- Mezi **biologické potřeby** patří patřičné dodávání potravin z hlediska kvantity a kvality a uspokojování základních biologických potřeb dítěte (dostatek tepla, čistoty, ochrana před negativními vlivy z životního prostředí). Významnou biologickou potřebou je rovněž dostatek stimulací rozvíjejících funkce organismu (v oblasti nervové soustavy, lokomočních aktivit), dále pak optimální péče zabezpečující rozvoj všech sil a schopnosti organismu (v oblasti psychomotorické a psychosociální) a v neposlední řadě, potřeba komplexní zdravotní péče (nutnost zdravě se vyvíjet, nárok na uzdravení, potřeba náležité péče léčebné a rehabilitační).
- **Psychické potřeby** navazují na biologické a umožňují dítěti se optimálně rozvíjet v oblasti intelektu, citů, vůle, v chování, interakci s okolím a v chápání sebe. Mezi psychické nutnosti náleží: potřeba náležitého přívodu podnětů (stimulace v pravý čas, v uspokojivém množství a kvalitě), potřeba smysluplnosti světa (určitý sled, řád), potřeba jistoty (především v citových

¹¹ Srov. J. DUNOVSKÝ, 1999.

vztazích), další nezbytností je vědomí vlastní identity (vlastní „já“, představa o své osobě, vytváření si sebevědomí) a poslední je potřeba otevřené budoucnosti (rozpětí mezi nadějí a beznadějí).

- **Sociální potřeby**, též někdy označovány jako psychosociální, znamenají důležité předpoklady v souvislosti s požadavkem optimální socializace. Vztahuje se zde: potřeba lásky, bezpečí, nutnost přijetí dítěte, identifikace s ním a zabezpečení všech eventualit k rozvinutí jeho sil a schopností.
- Za **vývojové potřeby** se považují takové nezbytnosti, které vedou jedince k vyhledávání nových a dosud nezvládnutelných činností. Atraktivní jsou aktivity vedoucí k získávání nových vědomostí a dovedností. S rostoucím věkem dítěte stoupá i motivace k činnostem, tím se formuje proces plného sebevědomění dítěte, jenž si vytváří vlastní plány.

2.2 Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě

V dětském životě se setkáváme s celou řadou situací, kdy není s dítětem zacházeno jako s rovnocennou osobou. Strádá nejrůznějšími nedostatky, tělesnými, psychickými i sociálními újmami, které poškozují celkový rozvoj dítěte, vedoucí k jejich poranění, někdy dokonce až ke smrti. Skličující je, že toto poškozování dětí se děje většinou vědomě týráním, zneužíváním či zanedbáváním.¹²

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte je poškození tělesného, duševního i společenského stavu vývoje dítěte, které vznikne následkem jakéhokoli nenáhodného zacházení rodičů nebo jiné dospělé osoby, jež je v dané společnosti posuzováno jako nepřijatelné. Takové chování lze chápat, jako zneužití fyzické, psychické síly a moci dospělého nad podřízeným a nesvobodným dítětem.¹³ Syndrom znázorňuje důležitý multifaktoriální sociálně patologický jev, který plyne s historií lidstva po dlouhá století. V současnosti je týrání, zanedbávání a zneužívání dítěte souhrnně označováno anglosaskou zkratkou CAN (Child Abuse and Neglect). Pojem CAN se aplikuje na všechny základní formy ohrožení dítěte prostředím, tyto podoby se pak velmi často vzájemně kombinují.¹⁴

¹² Srov. J. DUNOVSKÝ, 1999.

¹³ Srov. S. FISCHER, J. ŠKODA, 2009.

¹⁴ Srov. V. BECHYŇOVÁ, 2007.

Doc. Jaroslav Slaný ve své knize Syndrom CAN (2008) definuje tento jev jako nenáhodný děj. Situaci, kdy si je dospělý dobře vědom svého činu, v dané společnosti nepřijatelný, lze mu předcházet, jedná se zpravidla o opakovanou akci charakteru tělesného či duševního týrání, sexuálního zneužívání nebo jde o zanedbávání, nepečování o dítě a v neposlední řadě toto jednání dospělého poškozuje tělesný, duševní a sociální status dítěte.

Výskyt syndromu CAN je v zemích, srovnatelných s Českou republikou kolem 1 – 2% ročně. To znamená, ročně postihne u nás něco kolem 25 000 dětí do 18 let věku (ze statistik víme jen o 5000 případech).¹⁵

2.2.1 Typologie násilí páchaného na dětech

Nepřiměřená péče o dítě má řadu forem, přechody mezi nimi jsou přitom souvislé a všechny typy nepříznivého zacházení s dětmi se mnohdy vyskytují najednou.¹⁶

1. **Tělesné týrání** – je podle zdravotní komise Rady Evropy vymezeno jako tělesné ublížení dítěti nebo záměrné odmítnutí překazit takovému ublížení.¹⁷
2. **Psychické týrání** – je takové jednání dospělé osoby, která má vážný negativní vliv na citový vývoj dítěte. Emocionální týrání může mít formu slovních útoků na sebevědomí dítěte, opětovné ponižování dítěte nebo jeho zavrhování. Patří zde mimo jiné, vystavování dítěte násilí nebo vážným konfliktům doma, násilná separace, omezování dítěte a neúměrné ambice dospělých členů rodiny na dítě.¹⁸ Psychického násilí na dětech se mohou dopouštět i samy děti, mnohdy před hranicí dospělosti (v dětském kolektivu, sourozenci mezi sebou).¹⁹
3. **Sexuální zneužívání** – je nevhodné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, jednání či chování.²⁰ Diferencuje se forma dotyková – kontaktní (osahávání, koitus v různých podobách, znásilnění, incest) a forma nedotyková – bezkontaktní (exhibicionismus, voyerství, fetišizmus). Zvláštní podobou je tzv. aktivní

¹⁵ Srov. J. DUNOVSKÝ, 1999.

¹⁶ Srov. V. BECHYŇOVÁ, 2007.

¹⁷ Srov. V. BECHYŇOVÁ, 2007.

¹⁸ Srov. E. VANÍČKOVÁ, a kol., 1995.

¹⁹ STOP násilí na dětech. *Formy násilí*. [online].

²⁰ Srov. E. VANÍČKOVÁ, a kol., 1995.

pornografie, při které se dítě stává objektem zobrazování nejrůznějších aktů, včetně pohlavního styku.²¹

4. **Zanedbávání** – je koncipováno jako nedostatek péče, který způsobuje vážnou újmu ve vývoji dítěte. Můžeme diagnostikovat zanedbávání tělesné, citové, zanedbávání výchovy a vzdělání. V závislosti na stupni zanedbávání se rozlišuje těžké zanedbávání, které bezprostředně ohrožuje život a zdraví dětí (nedostatečná výživa, neadekvátní lékařská péče) a všeobecné zanedbávání, kam spadá i nevyhovující ochrana dítěte před škodlivým působením sociálně patologických jevů (alkoholismus, kriminalita, toxikomanie).²²
5. **Systémové týrání** – (druhotné ponižování) je způsobeno takovým systémem, který byl původně založen pro pomoc a ochranu dětí a jejich rodin. Dítěti může být upřeno právo na informace, právo být slyšeno, dítě je neprávem odděleno od svých rodičů nebo vyskytující se zanedbávání či špatná péče v denních zařízeních, ve školách, pěstounském zařízení nebo v domově.²³
6. **Sekundární viktimizace** – (druhotné zraňování) je vystavování dítěte nadbytečné psychické zátěži v průběhu vyšetřování. Jde např. o nedůvěru v to, co dítě říká, opakované výpovědi, přenášení zodpovědnosti na dítě nebo obviňování dítěte.²⁴
7. **Šikanování** - je sociální porucha vztahů ve skupině, kde důležitou roli zaujímá vztah agresora a oběti. Týrání druhého přináší zadostiučinění moci nad druhým, slabším. Šikanování má pět vývojových stadií: ostrakismus, přitvrzování manipulace, nukleové jádro, mlčící většina a obraz dokonalé šikany.²⁵
8. **Muenchausenův syndrom by proxy**, v zastoupení – jde o vymyšlení si patologických symptomů rodiči na dítěti a vynucování si u lékaře léčebné postupy.²⁶

²¹ Srov. J. DUNOVSKÝ, a kol. *Sociální pediatrie*. 1999.

²² Srov. J. DUNOVSKÝ, Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. 1995.

²³ Srov. E. VANÍČKOVÁ, a kol. *Násilí v rodině*. 1995.

²⁴ Dětské krizové centrum. *Sekundární viktimizace*. [online]

²⁵ Srov. P. ŘÍČAN, 1995.

²⁶ Srov. J. DUNOVSKÝ, a kol. *Sociální pediatrie*. 1999.

2.3 Příčiny a důsledky týrání

V běžném životě se objevují v rodinách děti, které nejsou zavrhovány láskou, ale jsou týrány.

Příčiny týrání mohou být různé. Dítě se často stává cílem trýznění jenom proto, že je bezbranné, závislé a slabší, velmi často odnáší nahromaděnou zlost svého rodiče. Též nechtěné děti mnohdy jen svým bytím připomínají rodiči závazek, který byl nucen si na sebe vzít. Jsou i děti, do nichž rodiče vkládají své nerealizované životní představy a tyto nereálné sny rodičů nejsou schopny naplnit. Velkou zátěží pro rodiče bývají často postižené děti, které potřebují specializovanou péči. Každý rodič si ještě před narozením dítěte vytváří jeho ideální podobu, a pokud předpoklady dítěte pro vyplnění rodičovského snu jsou nedostačující, rodič prožívá zklamání projevující se v zavrhování chování vůči dítěti. Nemusí se vždy jednat o postižení, ale pouze o fakt, že dítě nedosahuje uspokojivého výkonu. Zvláštní kapitolou jsou děti v náhradní rodinné péči. Adoptované dítě má totiž za sebou zpravidla pobyt v kojeneckém ústavu a někdy i velmi negativní zážitky z vlastní rodiny.²⁷

Tělesné tresty, zejména tresty opakované, hrubé a nespravedlivé tvoří vysoké ohrožení pro nebezpečný vývoj osobnosti dítěte. Takové tresty podněcují v dítěti zlobu, vedou dítě k akceptaci nelogických argumentů, učí dítě, že trest a násilí jsou projevy lásky a že si nezasluhuje respekt. Fyzické tresty mohou nastartovat domácí násilí.²⁸ U dítěte může vzniknout posttraumatická stresová porucha projevující se na fyzické, emoční i sociální rovině. Následky tělesných trestů se projevují znovuprožíváním traumatických zážitků v podobě děsivých snů.²⁹ V případech, kde jsou zjevné známky násilí na dítěti či zanedbanosti, bývá diagnóza CAN celkem snadná. Složitější je již diagnóza podvýživy nebo neléčené závažné onemocnění. Nejobtížněji se diagnostikuje psychické týrání a sexuální zneužívání. Stanovení se totiž většinou zakládá na výpovědi oběti, dítěte, jehož věrohodnost bývá často zpochybňována proti výpovědi obviněného. Všeobecně se také více důvěřuje dospělému než dítěti.³⁰

²⁷ Srov. E. VANÍČKOVÁ, a kol., 1995.

²⁸ Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

²⁹ Srov. L. LOVASOVÁ, K. SCHMIDOVÁ, 2006.

³⁰ Srov. J. DUNOVSKÝ, a kol., 1999.

Doktorka Eva Vaníčková (1995.) uvádí, že týrání lze dělit na důsledky aktuální a dlouhodobé povahy. Současné následky se týkají přítomného prožívání dětí, patří zde např. újmy na zdraví po fyzickém týrání, utrpení, smutek, citové deprivace, pocity beznaděje, viny, studu, jenž mohou být dalšími důsledky nejrozmanitějších forem týrání. Dlouhodobé konsekvence mají deformující účinek na vývoj osobnosti dítěte. Působí zde deprivací vlivy (neuspokojování základních potřeb, potřeby bezpečí, lásky), především raná deprivace má za následek hluboké změny v osobnosti jedince, které se obvykle projevují až do dospělosti. Dítě se často podceňuje, je úzkostné a bojácné, nejvýrazněji je zasáhnuta stránka v oblasti sebe pojetí a sebehodnocení dítěte, dítě si totiž vytváří negativní obraz samo o sobě.

2.4 Legislativní ochrana

Nejrozsáhlejší a nejzávažnější legislativní ochranou je Úmluva o právech dítěte (zákon č. 104/1991 Sb.), která je navíc doplněna o Světovou Deklaraci o přežití, ochraně a rozvoji dětí. V České republice se stala Úmluva nadřazeným zákonem všech zákonů týkajících se práv dítěte. Již v samotné Úmluvě jsou obsaženy jak cíle, tak i vlastní práva dětí, jejich postupy, prosazení a správné nasměrování.³¹

Násilí, tělesný trest a týrání jsou v některých člancích Úmluvy obsaženy buď přímo, nebo nepřímo. Tak kupříkladu:

- Článek 2 tvrdí, že všechna práva se vztahují na každé dítě a to bez výjimky a všechny děti je třeba chránit před všemi formami diskriminace,
- článek 3 je jedním z nejzávažnějších, protože garantuje zájem dítěte, který má výchozí hledisko při veškerých činnostech, týkajících se dítěte,
- článek 6 hovoří o zabezpečení dítěte v nejvyšší možné míře jeho rozvoje,
- článek 24.3 ručí, že stát bude činit všechna nutná opatření, aby co nejvíce eliminovala veškeré praktiky škodící zdraví dítěte,
- článek 34, článek 35 požaduje ochranu dětí před všemi formami sexuálního násilí, obchodováním, únosem a prodeje,

³¹ Srov. J. DUNOVSKÝ, a kol., 1999.

- článek 36 a článek 38 chrání dítě před ostatními formami vykořisťování a před jeho zařazením do bojových akcí,
- článek 37 zaručuje dítěti ochranu před mučením, ponižujícím zacházením a trestáním.

Děti, stejně jako dospělí, mají stejná práva na úctu k vlastní důstojnosti. Udeřit, zmlátit, znemožnit jiného člověka je špatné a děti jsou přece rovněž lidské stvoření.³²

V Úmluvě o právech dítěte jsou zahrnuta pouze práva, neznamená to však, že děti nemají žádné povinnosti. Povinnosti můžeme nalézt v jednotlivých zákonech např. v Zákoně o sociálně právní ochraně dětí, v Trestním zákoně a v Zákoně o rodině. Každé právo vyvolává minimálně jednu povinnost.³³

- Trestní zákon (zákon č. 140/1961 Sb.)
 - § 212 o Zanedbávání povinné výživy hovoří: *„Kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.“*
 - § 215 o Týrání svěřené osoby tvrdí: *„Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.“*
 - § 215a o Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě říká: *„Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.“*
- Zákon o sociálně právní ochraně dětí (zákon č. 359/1999 Sb.)
 - § 1 zaručuje: Ochranu práv dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.
 - § 6 Sociálně - právní ochrana se zaměřuje zvláště na děti, jejichž rodiče: *„zemřeli, neplní povinnosti z rodičovské zodpovědnosti a nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti“*. Dále pak o děti, na kterých byl: *„spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, jejich lidskou*

³² Zrušení tělesných trestů dětí. 2000.

³³ Dětská práva. Úmluva o právech dítěte. [online].

důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu; pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí“.

3 Fyzické tresty páchané na dětech

Kapitola Fyzické tresty páchané na dětech je stěžejní kapitolou celé teoretické části. Hlavním cílem kapitoly je seznámit čtenáře s fyzickým týráním, klasifikací, podrobněji popsat a definovat fyzické tresty a ujasnit si hranici mezi týráním a trestáním. Dále pak je úkolem této části obeznámit čtenáře s tím, jak nejčastěji rodič dítě trestá a které formy odměn a trestů opětovaně používá. V kapitole je kladen důraz na řád a stanovení hranic, které jsou důležité v rámci pozitivní výchovy dětí. V neposlední řadě, bych chtěla prostřednictvím celé kapitoly podtrhnout vážnost tělesných trestů páchaných na dětech, jenž často rodič volí jako jedinou možnou a účinnou alternativu ve výchově, často spojenou s emocionálním nábojem a iracionálním uvažováním.

3.1 Fyzické týrání

Revoluční změnu ve veřejném podvědomí, že týrání je vážný sociální problém, nastal v roce 1961, kdy toto téma bylo předloženo Americké akademii pediatrií a definováno jako „Syndrom zbitého dítěte“. Příčina, proč týrání dětí zůstalo tak dlouho nepovšimnuto, byla v samotné myšlence, že děti byly považovány za majetek svých rodičů, podřízeny rodičovské disciplíně.³⁴ Fyzické týrání řadíme mezi nejvíce prozkoumaný jev v rámci syndromu CAN. Hlavním důvodem jsou viditelné následky na oběti, které ne vždy můžeme snadno identifikovat.³⁵ Tělesné týrání je definováno jako přímé ublížení dítěti anebo nezabránění utrpení, rovněž i otrávení nebo udušení dítěte a to v těch případech, kde je důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno úmyslně nebo mu nebylo zabráněno.³⁶ Oběť z jakéhokoliv důvodu takovému jednání nemůže zabránit, je slabší nebo trpí tělesnou nebo duševní poruchou.³⁷ Existuje mnoho variant tělesného týrání a jen těžko můžeme určit hranici mezi trestem a týráním. Je totiž nadlidský výkon zjistit, zda poranění vzniklo nahodile, úmyslně, nepozorností nebo nedostatečnou péčí.³⁸ Každý rodič je nejen právně, ale i morálně zodpovědný za své dítě, za preferovaný styl výchovy, tudíž se cítí oprávněný přikročit ve výchově k fyzickému trestu, ať už máme na mysli pohlavek, naplácání na zadek nebo vytahání za ucho. Metody pokárání se stávají

³⁴ Srov. W. LARRY, 2007.

³⁵ Srov. Š. GJURIČOVÁ, 2000.

³⁶ Srov. J. DUNOVSKÝ, 1995.

³⁷ Srov. P. HARTL, H. HARTLOVA, H. 2000.

³⁸ Srov. J. DUNOVSKÝ, 1995.

nebezpečné při pravidelném používání, dítě je ohroženo permanentním ponižováním a obecně takové zacházení způsobuje fyzickou a psychickou újmu.³⁹

„Jednou otec řekl, že mě mlátit nebude, že bude mít pro mě jiný tresty. Za dva dny jsem přinesla poznámku, že jsem se porvala ve škole. Tak mi vysypal hrách na podlahu a na tom jsem klečela, po půl hodině mi dal rejžák a musela jsem na rejžáku klečet a do finále, protože jsem nebrečela, tak mi dal struhadlo a na tom jsem musela taky klečet. Jen jsem si klekla, tak mě za chvíli pálily kolena, táta to zpozoroval a řekl, že jestli budu řvát, dostanu.“⁴⁰

3.1.1 Klasifikace tělesného týrání

Mezi nejčastější dělení fyzického týrání patří rozlišení podle své povahy na aktivní a pasivní formu.⁴¹

Aktivní tělesná forma zahrnuje všechny akty násilí páchané na dítěti, u nichž dochází k tělesnému zranění, k trvalému poškození nebo dokonce usmrcení dítěte.⁴² Při této formě týrání dochází k porušení celistvosti kůže, sliznice nebo některého orgánu, jedná se o zásah do celého organismu. Podle vzhledu bychom mohli rány klasifikovat na rány čisté, znečištěné a infikované, z hlediska nejdůležitějších projevů na krvácení, ztráta tkání a bolesti a z hlediska způsobu vzniku rozlišujeme rány na oděrky, rány řezné, sečné, bodné, stělné, tržné a rány kousnutím.

Za aktivní formy fyzického násilí jsou považovány

- Pohmožděniny vyskytující se na kůži, vznikají účinkem tupého násilí, kdy dochází k lehkému krvácení a následkem se stává krevní výron. Dochází k zabarvení kůže, kterému říkáme modřina. Modřiny jsou shledány u 90% týraných dětí, procházejí přirozeným procesem změny barvy (červená, žlutá až blednoucí). Mohou mít specifický tvar, jako např. otisk ruky, obtisk pásku, vařečky nebo jiného předmětu.⁴³ Pohmožděné lokty, kolena se obvykle kryjí s běžnými dětskými tahanicemi a neúmyslnými pády.⁴⁴

³⁹ Jak do školy. *Fyzické týrání*. [online].

⁴⁰ Srov. J. 1996, s. 16-17.

⁴¹ ICM. *Fyzické týrání, zanedbávání a zneužívání*. [online].

⁴² Srov. J. HANUŠOVÁ, 2006.

⁴³ Srov. J. DUNOVSKÝ, 1995.

⁴⁴ Srov. M. ELLIOT, 1997.

- Silné třesení způsobuje především u dětí silné poškození mozku a míchy, neurotické potíže (poruchy učení).⁴⁵ Důsledkem silných otřesů je tzv. Syndrom třeseného dítěte (Shaken Baby Syndrome), který má za následek poruchy sání, polykání, kognitivní poruchy, poruchy chování, zhoršení nebo ztráta sluchu a zraku.⁴⁶
- Popáleniny způsobené přiložením žhavého předmětu na kůži dítěte, nejčastěji cigaretou nebo popáleniny od viditelných objektů, jako jsou kamna, kulma nebo gril.⁴⁷ Tyto popáleniny bývají často symetrické. Popálení způsobené vláčením dítěte po koberci nebo strkání horkého jídla do úst dítěti způsobuje mimo místních viditelných změn, také celkovou reakci organismu (bezvědomí, poruchy trávení, bolesti břicha, křečové stavy).⁴⁸
- Vytrhávání vlasů (často vytrhávání v celých chomáčcích) a nepřiměřené tahání za ušní boltce
- Bodné rány, kopání do dítěte, údery pěstí způsobují mnohočetná poranění, fraktury spojené s vnitřním krvácením a poranění vnitřních orgánů (játra, žaludek).
- Dušení, trávení chemikáliemi, podávání alkoholu a drog^{49 50}

Pasivní tělesnou formou týrání je jakékoliv nedostatečné uspokojení základních, nejdůležitějších potřeb dětí. Společným znakem této formy je nedostatečná výživa a to jak po stránce kvalitativní (nedostatečné množství vitamínu D, C, B), tak i po stránce kvantitativní (nedostatečné množství).⁵¹

Za pasivní formy fyzického násilí jsou považovány

- Nedostatečná zdravotní péče je způsobena v bránění dítěti zdravotnímu ošetření, rodič doufá ve spontánní uzdravení a nejde s dítětem k lékaři. Patří zde i situace, kdy rodiče odpírají dítěti kvalitní hygienickou péči.
- Nedostatek ve vzdělání a výchově

⁴⁵ Kreativně. *Co je a zanedbávání*. [online].

⁴⁶ ICM. *Fyzické týrání, zanedbávání a zneužívání*. [online].

⁴⁷ Kreativně. *Co je týrání a zanedbávání*. [online].

⁴⁸ Srov. J. DUNOVSKÝ, 1995.

⁴⁹ Dětské krizové centrum. *Fyzické týrání*. [online].

⁵⁰ Srov. J. DUNOVSKÝ, 1995.

⁵¹ Srov. J. HANUŠOVÁ, 2006.

- Nezabezpečení domova, nedostatek ošacení a ochrany patří k závažným jevům. Příčinou bývají nejčastěji přírodní katastrofy, epidemie nebo útěky z domova.
- Nechávání malých dětí bez dozoru. Lhostejnost k tomu, co dělají mimo školu. Dítě je ponecháno samo v autě, doma nebo na ulici a hrozí mu nebezpečí kriminality, nehod, je vystaven častým pádům nebo spolykáním škodlivých látek a předmětů.
- Nevhodné podmínky v domácnosti – zvířecí výkaly, chlad, odpadky a celková špína⁵²

Děsivé zanedbání (příklad z praxe)

*„Naše sociální asistentka v Litoměřicích sledovala intenzivně z pověření OPD rodinu se čtyřmi dětmi ve věku šesti, čtyř, dvou a jednoho roku. Přes domluvy i nabídku pomoci vždy zjištěn stejně neutěšený stav - děti hladové, špinavé a zanedbané. Čtyřletý chlapec při většině návštěv spal na promočené a ledové matraci od pasu dolů nahý, dvouletý opakovaně nalezen ve sportovním kočárku přikrytý i přes hlavu těžkou dekou, roční holčička vždy nehybně ležela v hlubokém kočárku. V bytě byl stále veliký nepořádek, silně zakouřeno, z jídla maximálně chleba. Matka prý dětem vaří hodně sladký čaj, aby nekřičely hlady“.*⁵³

3.2 Fyzické tresty – hranice mezi tělesným týráním a fyzickými tresty

Postavení dítěte ve společnosti bylo odvozeno od vztahu mezi dítětem a dospělým, založeno hlavně na síle a převaze dospělého.⁵⁴ „Čím hlouběji do dějin vnikáme, tím nižší úroveň péče o děti nacházíme a tím je také pravděpodobnější, že docházelo k jejich zabíjení, opouštění, bití, terorizování a pohlavnímu zneužívání.“⁵⁵ V období renesance a humanismu se postavení dětí ve společnosti začala měnit k lepšímu, přičemž problematika fyzických trestů byla v rámci rodiny nadále považována za akceptovatelné. Výchova v rodině byla spíše autoritativní, teprve až po druhé světové válce se výchova orientuje na demokratický styl.⁵⁶ Tělesné tresty se liší nejen v závislosti na historickém vývoji, ale rovněž podle kulturních zvyklostí toho či onoho národa. V České republice

⁵² Srov. J. DUNOVSKÝ, *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1995.

⁵³ Fond ohrožených dětí. *Děsivé zanedbávání*. [online].

⁵⁴ Srov. L. LOVASOVÁ, K. SCHMIDOVÁ, K., 2006.

⁵⁵ W. LARRY, 2007. s. 76-77.

⁵⁶ Srov. L. LOVASOVÁ, K. SCHMIDOVÁ, K. 2006.

jsou tělesné tresty považovány za adekvátní prostředek, v Rakousku a Německu jsou například formálně zakázány a odsuzovány.⁵⁷ V naší zemi tedy převládá tolerance vůči tělesným trestům, polovina občanů je toho názoru, že výchovný trest sice nevychovává, ale v některých situacích je jedinou možnou alternativou. Plácnutí nebo facku ve výchově připouštějí.⁵⁸ Trest utlumuje, špatné chování sice zastavuje, ale pokud nepřichází na řadu odměna, dítě se nenaučí dělat to, co je správné.⁵⁹ Hranice mezi tělesným trestem a fyzickým týráním nelze jednoznačně interpretovat. Tělesné trestání se stává fyzickým týráním tehdy, je-li trest prováděn za pomoci předmětů (vařečka, řemen, karabáče, hole, důtky), na citlivou část těla (kroucení ušním boltcem, úder do hlavy, facky, kroucení ruky, zalepování úst, škrcení) nebo když po ránách zůstávají na těle stopy (modřiny, škrábance).⁶⁰

Příklad z praxe

*„Na odborné zařízení se obrátila třídní učitelka, která u své žákyně 4. třídy opakovaně pozorovala modřiny na jednotlivých částech těla. Dívka byla v adoptivní péči matky. Ve škole byla poslední dobou značně unavená a nesoustředěná. Po opakovatelném rozhovoru s učitelkou se jí dívka svěřila, že jí matka již přes rok bije vařečkou nebo řemenem a to zvláště, když domů přinese špatnou známku nebo v případě, že je matka opilá...“.*⁶¹

3.2.1 Definice a formy tělesných trestů

Tělesný trest je záměrné, úmyslné způsobení bolesti atakem na tělo pro kázeňský přestupek.⁶² Narušuje integritu dítěte, brzdí vývoj osobnosti dítěte, zvyšuje agresivní chování. Je to vzorec chování, metoda, která se ukládá do paměti dítěte a v budoucnu slouží jako návod k řešení při problémových situacích.⁶³ Opakuje-li se, slouží jako riziko pro útek dítěte z domova a pro rozvoj sebepoškozujícího chování. Při trestání dítě prožívá nepříjemný, zahanbující pocit provinění.⁶⁴

⁵⁷ ICM. *Fyzické týrání, zanedbávání a zneužívání*. [online].

⁵⁸ STOP násilí na dětech. *Názory občanů na tělesné tresty dětí*. [online].

⁵⁹ Srov. Z. MATĚJČEK, 2007.

⁶⁰ Srov. L. LOVASOVÁ, K. SCHMIDOVÁ, 2006.

⁶¹ L. LOVASOVÁ, K. SCHMIDOVÁ, 2006. s. 11.

⁶² Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

⁶³ Srov. L. LOVASOVÁ, K. SCHMIDOVÁ, 2006.

⁶⁴ Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

Fyzické tresty můžeme klasifikovat dle různých kritérií, podle účelů trestu (výchovný, nápravný) nebo podle způsobu provádění (rukou, předmětem). Různorodost trestání je velice obrovská, je podmíněna kulturními zvyklostmi a ve srovnání s předchozími lety klesá. Rodiče používají v dnešní době mírnější formu trestání a výběr nástrojů k trestání se stává univerzálním (pruty, karabáče, vařečky, pásky). Nástroje používány k trestání mohou sloužit též jako varovný signál, pokud umístíme předmět na viditelné místo pro dítě.⁶⁵

Nejčastější formou tělesných trestů je facka (mimo jiné také pohlavek, výprask rukou, předmětem, odhození, třesení, rána pravítkem, tahání, kroucení ušním boltcem, cvrkání do ucha, klečení, kroucení ruky, atd.). Facka je rovněž jeden z důvodů, díky kterému se bagatelizuje problematika tělesných trestů. Políček není jen obyčejný, bezvýznamný let ruky vzduchem, ale projev síly, agrese, kdy rodič často neodhadne svou intenzitu a místo úderu na těle dítěte. Důsledkem bývá pocit sebeuspokojení s dobře mířené facky a pocitu jakéhosi fyzického a psychického uvolnění. Často opomíjená je rovina emocionální, jež pociťuje dítě, když přijímá trest od někoho, koho miluje. Fackování učí děti agresi a zvyšuje tendence k násilnému chování (facka za facku), mají tendenci k depresi a v dospělosti akceptují výrazně méně placenou práci. Tolik, v dnešní době, diskutovaná facka se dostává do stejné řady jako kopanec, údery knihou apod. Je patrné, že facka, kopanec nebo cvrkání do ušního boltce není žádným pozitivním výchovným prostředkem, ale spíše doporučení, jak vyvolat u dětí expanzivní jednání.⁶⁶

3.2.1.1 Varovné signály

Fyzický trest nezanechává jen rány na těle, ale i jizvy na duši. Podle toho rozdělujeme varovné známky nespecifické a specifické. Jsou zjistitelné při lékařské prohlídce dítěte, při hodině tělesné výchovy nebo ve škole. Při podezření na ublížení dítěti, je povinnost každého, který je ve styku s dítětem, aby takové informace oznámil a předal policii nebo orgánu sociálně právní ochrany dětí.⁶⁷

⁶⁵ Srov. L. LOVASOVÁ, K. SCHMIDOVÁ, 2006.

⁶⁶ Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

⁶⁷ Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

Specifické známky jsme schopni pojmenovat přímo na těle a jsou jednoznačně odvoditelné.⁶⁸

- Modřiny, škrábance, rány různého stáří vyskytující se na neobvyklém místě
- Lysinky po vytržených vlasech
- Natržené ušní boltce
- Ulomené zuby, poranění měkkých částí dutiny ústní⁶⁹

Nejpreferovanější jsou hýždě (velká přístupná část těla tvořena svalem, velice bolestivé, niko-li ne tak nebezpečné místo). Tato část těla zůstává u dítěte nejvíce skryta a snižuje tak možnost brzkého odhalení. Dále záda a ramena jsou rovněž nejpoblárnějším místem pro trestání. Hlava, břicho, žebra a klouby jsou často atakovaná místa a velice nebezpečná pro hrozící riziko následného omezení či poškození.⁷⁰

Nespecifické známky jsou změny projevující se v oblasti chování. Jsou společné pro všechny podoby násilí.⁷¹ Zvlášt' pomocí nespecifických známek změn chování, v oblasti psychosociální je možno diagnostikovat známky ohrožení dítěte. Percipovat je jako upozornění a v důsledku toho vytvořit adekvátní postup řešení.

- Zesílená úzkostnost, nevysvětlitelný strach
- Snížené sebehodnocení dítěte
- Ztráta kamarádu, sociální separace
- Záškoláctví, zhoršení školního prospěchu⁷²

3.2.2 Význam trestu a odměny ve vztahu k výchově

Celou historii lidstva doprovází tělesný trest. Povědomí o tělesných trestech dětí máme zachováno v různých historických románech a kronikách. Jan Ámos Komenský jako první upozornil, že kázeňské postupy nesmí být uplatňovány pro nedostatečné znalosti, ale jen pro potrestání za nemravné chování.⁷³ Také pedagog, filozof, lékař John Lock kladl

⁶⁸ Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

⁶⁹ Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

⁷⁰ Srov. L. LOVASOVÁ, K. SCHMIDOVÁ, 2006.

⁷¹ Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

⁷² Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

⁷³ Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

velký důraz na tělesnou výchovu. Lock byl odpůrcem tělesných trestů, avšak zastáncem, aby výchova byla puritánská, důsledná, disciplinovaná s respektem a úctou, kde hlavním cílem byl šťastný, spokojený a úspěšný život dítěte.⁷⁴

Porozumět výchově znamená porozumět vztahu mezi rodičem a dítětem. Tento poměr je oboustranný a vzájemný. Rodič vytváří předpoklady k tomu, aby si dítě osvojilo určitý návyk chování, formuje podmínky pro chování dítěte a je zodpovědný za způsob výchovy. Odměnu používá dospělý proto, aby dítě mělo zpětnou vazbu v tom, že se mu vede dobře, tím je povzbuzováno jeho chování a pojmá ho za své. V případě, že nastane situace, kdy se dítěti něco nepodaří, nemělo by být okamžitě sankcionováno, mělo by dostat ještě šanci. Trest má pro rodiče fungovat jako korekce, nikoliv jako jediné možné východisko. Tedy, odměny posilují dětské chování, pozitivně vychovávají. Tresty mají sloužit pouze k opravám, jsou totiž pro dítě nepříjemné, stresující, proto by měly být ve výchově raději preferovány odměny.⁷⁵ Vyjma výchovy na dítě působí celá řada různých činitelů – podnebí, bydlení, hluk, způsob žití ve městě, na vesnici, zaměstnání rodičů, kultura, atd. Impulsy z prostředí slouží jako výchovné prostředky ke splnění výchovného cíle, který jsme si ve výchově stanovili. Výchovné cíle jsou životní a krátkodobé, které si stanovíme ze dne na den, z týdne na týden, z měsíce na měsíc a působí nám drobné denní starosti a radosti. Výchova je leckdy spontánní, živelná, temperamentní, měli bychom být především ve výchově upřímní a nepřetvařovat se.⁷⁶

3.2.2.1 Význam odměny

Odměna je příjemný, blažený pocit uspokojení, který se snažíme, co nejdéle podržet. Táž odměna a týž trest mají pro každé dítě jinou důležitost, závisí to na osobnosti, duševní pohodě a na společenské roli, v nichž se dítě právě nalézá. Výchovné odměny by měly být přiměřené i věku dítěti. Malé dítě můžeme odměnit sladkostí, pokud statečně zvládlo prohlídku u zubaře, pro školní dítě by tato odměna nebyla již tak povzbuzující. S postupem času nabývají na důležitosti duševní odměny – uznání, pochvala, pocit uspokojení. Když někomu toužíme udělat radost, nezáleží na tom, co mu poskytujeme, ale co to dává právě jemu. V odměnách bychom se měli vyvarovat stálé stejného postupu, dítě přestane mít potěšení ze stálé stejných pochval a dáreků. Zároveň by se neměla přehánět kvantita odměn.

⁷⁴ Srov. T. KASPER, D. KASPEROVA, 2007.

⁷⁵ Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

⁷⁶ Srov. Z. MATĚJČEK, 2007.

Dítě, které dostává všechno, nebude mít radost z obyčejného dárku. Přesycováním ochuzujeme dítě o touhu usilovně si něco přát a těšit se na něco. Enormní odměny vedou k pocitům nadřazenosti. Předpokladem správného odměňování je dítě dobře znát. Nejde jen o to, aby dítě něco dostalo a tudíž je odměněno. Odměnou může být i výlet, něco hezké slyšet a obvykle největší odměnou pro dítě je, když může s rodičem něco zajímavého dělat (pomáhat při pečení, při práci na zahradě, v dílně).⁷⁷ „*Já osobně si vzpomínám, že pro mne bylo naplněním a pocitem slasti, když jsem mohla tatínkovi pomáhat při děláni palačinek a sladkých pochutin v kuchyni. Vzpomínám si, že jsem sedávala na kuchyňské lince a mohla jsem míchat těsto, přidávat ingredience a olizovat těsto na vařečce. Otec mi dal svou velkou kuchyňskou zástěru. Byla to pro mne neuvěřitelná odměna, která ve mně evokuje příjemný prožitek.*“ Odměnu je nutno dávat bezprostředně hned v situaci, neměla by se časově vzdalovat od chváleného činu. Odměňovat se má za konání, nikoli za uposlechnutí příkazu. Nejčastější odměnou je pochvala. Aby pochválení splnilo svůj záměr, nemělo by se zapomínat na množství (frekvence pochval by se měla postupně snižovat) a intenzitu pochval (adekvátně rozdělovat sílu pochval ke kvalitě činu). Samozřejmostí setrvává princip individualismu.⁷⁸ Zvláště pro školní počátek platí významný princip, alespoň jeden úspěch a odměna denně pro každého i toho nejslabšího žáka.⁷⁹

3.2.2.2 Význam trestu

Trest není to, co jsme si pro dítě jako trest vymysleli, ale to, co dítě jako trest prožívá, onen skličující, zahanbující, ponižující pocit, kterému se chce pro příště vyhnout. Ze strachu neučiní dítě zdaleka tolik práce a zejména se zdaleka tolik nenaučí jako po blaživé odměně. Trest špatné jednání pouze zastaví, nenasměruje však dítě na správnou cestu.⁸⁰ „*Trest – to je jako, když ucpeme díru v hrázi řeky. Ted' je třeba pročistit řečiště, odvést část vody jinou cestou a udělat celou řadu dalších opatření, jinak bychom nestačili trhliny záplatovat a dočkali se nakonec pořádného průlomu.*“⁸¹ Tresty typu zákaz her, televizi, oblíbené počítačové hry nebo vykázaní dítěte do jiné místnosti, ukončí zlobení na určitou dobu, ale nenaučí dítě, jak by se mělo chovat. Oprošťování se od zjetí trestů neznamená

⁷⁷ Srov. Z. MATĚJČEK, 2007.

⁷⁸ Srov. R. ČAPEK, 2008.

⁷⁹ Srov. J. ŠIMÍČKOVÁ – ČÍŽKOVÁ, 2008.

⁸⁰ Srov. Z. MATĚJČEK, 2007.

⁸¹ Z. MATĚJČEK, 2007. s. 31.

dítě rozmazlovat, ale jednat s dítětem jako s rovnocenným partnerem, věnovat se mu a umět ho ve správný čas obdarovat. Nekupovat si jeho lásku nebo nevykupovat jeho nezájem.⁸² Dovednosti ve výchově není přestupky dítěte trestat, ale um, jak je anticipovat a zabránit jim. Má se za to, jestliže si je dítě vědomo svého přestupku, prožívá svou vinu (nutno podotknout, že pocit viny z dítěte, po jeho uvědomění si, bychom jej měli co nejdříve zprostit), není trest samotným činem násilí, ale plní funkcí spravedlností. I v trestu je nutno vyjádřit osobní vztah k dítěti, dítě musí cítit, že jej máme rádi a že pro něj chceme jen to nejlepší.⁸³ Tresty neznamenají žádný pedagogický prostředek, byť by i byly dočasně úspěšné. Obzvláště by se měl rodič snažit respektovat individualitu dítěte, jeho psychické a fyzické zvláštnosti a ojedinelosti. Vést dítě od malička k tomu, že zákazy jsou myšleny vážně a chybujeme občas všichni, ale právě rodič tu je od toho, aby chyby dítěte korigoval a vytvořil mu hranice.⁸⁴

Na závěr této podkapitoly bych si dovolila citovat

„Děti nevychováva to, co dospělý „žvaní“, ale to, jaký je a jak žije. Vše co chceme měnit na dětech, bychom měli nejdříve dobře, pozorně zkoumat, zda se nejedná o něco, co by bylo lépe změnit na nás...“ (C. G. Jung)⁸⁵

3.2.3 Důležitost hranic

Mnohé těžkosti ve výchově spočívají v nedostatečném vymezení hranic. Děti občas vyhledávají extrémní situace, když se cítí osamoceno, příčinou bývá skrytá touha po jistotě a bezpečí s jasnými pravidly. Dítě vyžaduje hranice, potřebuje řád. Hranice poskytují pomoc, zjednávají ochranu, formují systém, ve kterém se dítě může vyznat. Narážení na hranice dítě motivuje k další činnosti, nabádá jej k novému jednání. Nevhodným prostředkem pro stanovení hranic jsou zákazy a tresty. Tresty nevytváří hranice, ale bloky. Poukazují jen na to, že chybí dohoda pro zvládnutí běžných kritických situací. Většinou se jedná o lhostejnost ze strany rodiče, jenž dlouho pomíjí překračování hranic. Ustavičné překračování hranic by mělo rodiče vybídnout k tomu, aby pravidla ve výchově pozměnil nebo rozšířil. Určit dítěti hranice znamená vážít si ho a přihlížet na něj jako

⁸² Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

⁸³ Srov. Z. MATĚJČEK, 2007.

⁸⁴ Srov. L. LOVASOVÁ, K. SCHMIDOVÁ, 2006.

⁸⁵ L. LOVASOVÁ, K. SCHMIDOVÁ, 2006. s. 16.

na rovnocennou osobnost.⁸⁶ Neustále více dětí je vychováno příliš tolerantním stylem. Volná výchova poskytuje pro dítě vzdálenost, která dovoluje, aby nastoupil strach z opuštěnosti a osamělosti. Důsledkem takové výchovy pak bývá odpor, agresivita nebo nedostatek odstupu. V takové výchově se pak stanovení hranic formuje jako únavný boj, je vlastně vybudován na právu silnějšího, nikoliv na oboustranné úctě. Hranice se v takovém případě stává symbolem pro toho, kdo prohrál.⁸⁷

Publikace Stop tělesným trestům od Evy Vaničkové (2004. s. 10) skýtá konkrétní návrhy pro rodiče ke zvládnutí vymezení priorit, hranic, forem trestů a odměn, které vychází ze způsobu výchovy. Cituji, rodič by měl:

- „1. Naplňovat všechny tělesné, psychické, emocionální, sociální a duchovní potřeby dítěte,*
- 2. respektovat dítě jako svého rovnocenného partnera.*
- 3. nepřipustit komunikační blok v rodině, a už vůbec nepřestovat zvyk nemluvení s dítětem,*
- 4. vyvarovat se atmosféry emocionálního chladu v rodině,*
- 5. opustit autoritářskou výchovu, ale přesně formulovat dítěti hranice, normy a pravidla chování v rodině a sami je dodržovat,*
- 6. rozvíjet sociální dovednosti dítěte, naučit ho prožívat situace,*
- 7. podporovat společný čas strávený s dítětem tak, aby bylo důležité, že něco a co spolu děláte, než hodiny strávené vedle sebe,*
- 8. osvojit přiměřený, zdravý životní styl rodiny a budovat rodinné rituály,*
- 9. naučit dítě zvládat stresové situace, řešit konflikty a posilovat jeho tělesnou i psychickou odolnost,*
- 10. projevovat opravdový zájem o dítě, jeho zájmy, jeho kamarády, jeho přání.“*

Nelze určit hranici, kde končí výchovná intervence a kde už začíná krutost. Ve výchově je pouze možnost vsadit na zdravý lidský rozum a vidět rozdíl v tom, zda dítě pleskeme

⁸⁶ Srov. J-U. ROGGE, 1996.

⁸⁷ Srov. J-U. ROGGE, 1999.

jen přes ruku nebo dáme-li mu výprask koženým opaskem.⁸⁸ Stanovení hranic se nedá naučit, je to věčná celoživotní výzva, jelikož se vyvíjí nejen dítě, ale i dospělý a tím se pokaždé mění výchovný vztah. Stanovení hranic je založeno na oboustranné úctě, na respektu před tělesnými a duševními hranicemi toho druhého. Nemají nic společného s trestem, výhrůzkou nebo opovržením. Mají se měnit v závislosti na čase, to co platí právě teď, se nemusí vztahovat pro všechny časy. Stanovování hranic zahrnuje odvahu chybovat, tato cesta je plná zrádnosti, skulin a slepých uliček.⁸⁹

3.2.4 Nejčastější důvody trestání

Tělesné tresty jsou v naší společnosti víceméně přijímány, nejeden rodič zdvihá v určitých podmínkách ruku automaticky. Trest používá rodič nejčastěji tehdy, když už neví, jak dál a cítí se bezmocný. Obvyklým důvodem bývá také racionalizace rodiče, aby sám sebe ospravedlnil („Kdybys nosila domů jedničky, nemusela bych se teď zlobit, ty mě přímo nutíš se s tebou zlobit“.). Velmi často nesouvisí trest s porušením pravidla, ale rodič se snaží dítě předem varovat („Když uklidíš pokoj, budeš moci jít večer s kamarády na hokej“.), takový důvod potrestání není ovšem výchovným jednáním.⁹⁰ Důvody trestů by měly být pro dítě jasné, mělo by vědět, co udělalo špatně a proč je trestáno. Dítě by se nemělo trestat více jak jednou do měsíce. Argument je jednoduchý. Dochází ke znehodnocování trestu. Jestliže je dítě zvyklé na tresty a přístup rodiče je devět trestů a jedna odměna, dochází ke zdegenerování chápání trestu. Dítě má zafixováno, že pokud ho rodič trestá, tak si ho všimá a pokud ne, neexistuje pro něj. Důvody trestu by měly být adekvátní i věku dítěti.⁹¹

3.2.4.1 Tělesné tresty doma

Tělesné potrestání dětí vytváří nedílnou složku života většiny dětí v současných, moderních rodinách. Děti tělesný trest chápou jako obvyklé chování svých rodičů a upřímně uvádí, s jakými tresty mají zkušenosti. Existuje asi jedna třetina rodin, která má tělesný trest pevně upevněný ve svém způsobu života. Důvodem může být tzv. generační přenos, kdy dospělý v obdobné situaci zareaguje podobně jako jeho rodiče, vybavuje si tehdejší pocity pokory a tím se zbavuje svých bolestí v nevědomí, že stejné

⁸⁸ Srov. Z. MATĚJČEK, 2007.

⁸⁹ Srov. J-U. ROGGE, 1996.

⁹⁰ Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

⁹¹ Události a názory. *Tresty*. [online].

ponížení předává svému dítěti. Děti tělesně trestané se necítí být odlišné a také nemají dojem, že jejich rodiče překračují ohraničený rámec chování. Pohoršující je, že si takové chování nezasloužily přesáhnutím domluvených pravidel, ale v nečastějších případech špatnou známkou.⁹² Tudiž opětovným důvodem trestání dětí je špatná známka ve škole. Otázkou je, zda je známka ospravedlnitelným důvodem k trestání a vypovídá o výkonu a předpokladech dítěte.⁹³ Dalším důvodem pro ukládání odměn a trestů jsou domácí práce (jejich splnění nebo nesplnění), pak chování a zájmová činnost.⁹⁴ S tělesnými tresty mají zkušenosti již děti předškolního věku a některé děti provází tělesné tresty celé dětství a dospívání.⁹⁵ Argumentem, proč jsou tělesné tresty stále součástí všedního života dětí, je mnoho. Mezi časté pohnutky patří: rodič trestá dítě, které nesplňuje jeho očekávání, tělesný trest je v rodině akceptován jako výchovná pomůcka a zkušenosti rodiče s tělesným trestem, jenž neodmítá jeho užívání a ospravedlňuje se chováním dětí, že si např. o pohlavek koledoval nebo že jej schválně provokoval. Pokud se rodič uchýlí k tělesnému trestu, neznamená to vždy, že je špatným rodičem, nýbrž pouze v daném okamžiku selhal. Je důležité, aby si takové jednání uvědomil a chápal souvislosti mezi výbuchem vzteku a tělesným zraněním dítěte, měl by si to v duchu přiznat, dítěti se ospravedlnit a vybídnout je ke kooperaci. Mezi dítětem a rodičem tak vzniká uznání a pochopení.⁹⁶

⁹² Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

⁹³ Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

⁹⁴ Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

⁹⁵ Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

⁹⁶ Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

Tabulka č. 1 – Rodičem nejčastěji používaná forma odměny (studie z roku 2003)⁹⁷

pochvala	83,9%
dárky	43,8%
peníze	24,3%
kredit do mobilu hraní na počítači	20,7%
splnění přání dítěte	19,8%
strávená neděle v hypermarketu nebo návštěva „McDonalda“	19,1%
jiné	6,5%

Tabulka č. 2 – Rodičem nejčastěji používaná forma trestu (studie z roku 2003)⁹⁸

hubování	62,1%
výprask	27,0%
příkaz splnit povinnosti	22,7%
zákaz televize	21,2%
zákaz používat mobil, počítače, zákaz návštěvy kamaráda	20,2%
nemluvení rodičů	15,0%
odejmutí kapesného	10,5%
jiné tresty	6,2%
omezení zájmu rodičů	4,5%
trest tím, čeho se bojí	4,4%
vyhrožování, vyhození z bytu	4,2%
tím, že dítě nedostává jídlo	1,2%

⁹⁷ Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

⁹⁸ Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

„Rodiče by měli přemýšlet, jak zařídit věci tak, aby jejich dítě zažilo pocit úspěchu a oni mohli své dítě odměnit. Takové okamžiky vychovávají dítě mnohem lépe než trapná facka či výprask.“⁹⁹

3.2.4.2 Tělesné tresty ve škole

Autorita učitele spočívá ve spravedlnosti a nestrannosti před třídou. Často stojí učitelé velká námaha vzbudit ve všech žácích pochopení, proč právě jednomu odpustil to, co druhému neustále vytýká. Je nezbytně nutné, aby učitel znal velmi dobře svou třídu a dítě bral jako individuum. Dnes má učitel nepoměrně hodně možností individuálně své výchovné postupy odměřovat, než měl kdykoliv dříve. Své výchovné působení včetně odměn a trestů zaměřovat individuálně vzhledem k osobnosti dítěti, činit s každým trochu jinak. Učitel nemůže všechny děti naučit stejně, ale měl by trvat na zásadě, že i dítě nepřilíš nadané má nárok na úspěch.¹⁰⁰ Dítě je ve škole posuzováno podle své práce, svých schopností. Poprvé se mu dostává příležitost být hodnoceno podle svého vlastního úsilí, což může být pro něj velkou zátěží. Se školním dítětem může rodič hovořit otevřeně.¹⁰¹ Některé následky nepřiměřených trestů ze strany pedagoga ve škole mohou mít u dítěte vážné následky, řadíme zde např. ztráta spontaneity, strach ze školy nebo zvyšování agrese vůči spolužákům. Trest pro žáka by měl být prostředkem k nápravě, pootočením na správný směr. Nejdůležitějšími zbraněmi učitele proti nekázní žáka jsou promyšlení příčiny nemístného chování, výběr trestů s ohledem na jeho efektivitu a jeho důslednost v realizaci. Nejčastější forma kázeňských trestů pedagogů jsou pohlavky, facky, kliky a dřepy mimo hodiny tělesné výchovy, vytahání za vlasy, úder ukazovátkem nebo pravítkem.¹⁰² Taktéž tresty bez použití tělesné síly, jako jsou výtky, poznámky do žákovské knížky, vykázání dítěte ze třídy, vyzvání do ředitelny, pozdržení dítěte po vyučování nebo vybídnutí rodičů do školy, jsou běžným typem potrestání dětí ve škole. Pokud dítě cíleně dráždí své rodiče nebo učitelé, navrhuje se dospělému zásah pomocí nonverbální komunikace (rázně přistoupit, vést oční kontakt a následně v klidu slovy vysvětlit, proč je jeho jednání špatné), nikoliv nepřiměřený křik nebo bití.¹⁰³

⁹⁹ E. VANÍČKOVÁ, 2004. s. 66.

¹⁰⁰ Srov. Z. MATĚJČEK, 2007.

¹⁰¹ Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

¹⁰² Srov. R. ČAPEK, 2008.

¹⁰³ Srov. E. VANÍČKOVÁ, 2004.

3.2.5 Pozitivní výchova

Tělesné tresty jsou silně zakotvené v tradici. Bez změny zákona, která umožní právo dítěte na výchovu vyjma tělesného potrestání, nemůže dojít k výraznějším převratům. Mnoho rodičů se bez tělesných trestů stále neobejde, bude však narůstat počet těch, kteří trest budou používat jen výjimečně, neboť bude stoupat citlivost veřejnosti, sociálních pracovníků vůči násilí páchané na dětech. Snadněji se dosáhne hlavně na ty, kteří se k dětem chovají zejména krutě. V Česku je přes čtyřicet tisíc případů týrání ročně a z toho padesát dětí na následky umírá. Přijetí zákona znamenalo v mnoha zemích pokles případu s následkem smrti. Na druhé straně, je velmi obtížně ubránit děti před týráním, když násilí ve výchově je pořád legální a určité formy trestání jsou přijatelné. Je důležité povědomí, že děti mají stejná lidská práva jako dospělí a že se vyskytují lepší, účinnější metody jak vychovávat děti.¹⁰⁴

Zdeněk Matějček ve své knize *Po dobrém nebo po zlém* (2007.) uvádí několik principů, jak by se mělo s pozitivní a negativní sankcí zacházet.

- Odměna by měla mít povzbudivý vliv, trest by měl mít tlumivý účinek. Odměna nesmí být dítěti vnucována, snižuje pak výchovnou hodnotu. Nesmí jít jen o to, aby dítě něco dostalo, ale o to, aby z dané věci, činu mělo radost a zvnitřnilo jednání rodiče jako pozitivní prožitek. Ohrožením může být rovněž nevhodný trest pramenící z nepochopení příčin provinění (podprůměrné nadaného žáka bychom neměli trestat za špatné známky).
- Činnost, práce za trest nebo za odměnu? Dát dítěti nějakou práci za trest je přiměřená jen tehdy, jde-li o nápravu vzniklé škody (uklidit věci, které rozházelo, zamést to, co vysypalo, utřít co vylilo) a je-li to v rámci jeho schopností. Je důležité uvědomění si, zda škoda byla zapříčiněna náhodou, nešikovností nebo škodolibostí. Následujícím nebezpečím jsou enormní časové požadavky na dítě. Předškolní a mladší školní dítě se soustředí tak deset minut. Je vhodné, školní úkoly rozdělit na více kratších časových úseku. Práce by se neměla stát negativním prostředkem, jelikož je samozřejmostí v životě a nezbytnou součástí v budoucnu.

¹⁰⁴ Džamila Stehlíková. *Výchova bez násilí*. [online].

- Pochvala je nejučinnější povzbuzovací prostředek. Nikdo není takovým „černým Petrem“, aby se nenašla možnost jej pochválit. Způsob jakým chválíme, má být upřímný, odpovídat situaci, nemá být žádným jednotným přepisem. Pochvalu je možno senzitivně upravovat osobnosti dítěte. Jsou děti, kterým stačí zamračení a jsou jiné, které potřebují rozhodnější poučení.
- Sliby mají vesměs udržet snahu a dítě pozitivně motivovat, pohrůžky mají vyvolat strach a zabránit nežádoucímu jednání. Sliby nemají být chyby – jestliže dítěti něco slíbíme za dohodnutých podmínek, měli bychom to dodržet. Neslibovat hory doly a nedopustit trapné situace, kdy dítěti musíme odměnu odepřít a podlomit v něm vynaloženou snahu. Důsledkem bývají výchovné obtíže a zmatek dítěte vyvolané ideálními vyhlídky rodiči a stanovením nesplnitelných podmínek. Tytéž výhrady platí i pro hrozby. Není adekvátní, aby dítě žilo v permanentním stresu a v trvalém napětí, co se stane, když...
- U předškolních dětí by měl trest přijít ihned, u dospívajících můžeme využít očekávání nepříjemnosti. Ve větších případech se odkládají tresty v rodině v rámci hraní rolí. Otec hraje úlohu výkonného orgánu a matka roli soudce a žalobníčka. Dítě udělá nějakou lumpačinu a je mu určeno počkat, až přijde otec domů a ten si to s ním vyřídí. Otec trestá za něco, čeho nebyl svědkem a dostává se do slabé pozice a matka na to není o mnoho lépe, protože v očích dítěte ji žalování hluboko znevažuje. Zacházet u dětí s úzkostí a obavami před nastávajícím trestem je v každém případě choulostivé.
- Pocit zahanbení snášejí děti mnohdy hůře než tělesné tresty. Posměch vede jen zřídka kdy k tomu, aby upravilo nežádoucí chování dítěte, vede pouze k frustraci dítěte, vyvolané srovnáváním s „lepšími“ sourozenci nebo spolužáky. Zpravidla totiž sklízí dítě posměch kvůli zjevným nedokonalostem, ať už tělesné nápadnosti, nervové výraznosti (koktání, tiky, mrkání) nebo snížené inteligenci. Matějček radí tento trest raději vůbec nepoužívat.

Co tedy pomůže odstranit návyk facek a nepřiměřených trestů? Dospělým se doporučuje zachovat klid, v klidu většinou necítíme potřebu řešit problémy tělesnými tresty a nemusíme se následně za své jednání stydět. Rovněž se doporučuje dopřát si krátký čas sám pro sebe a naladit se k racionálnímu řešení problému, jen v dobrém rozpoložení

můžeme najít kreativnější řešení. Být příjemný, avšak rázný a důsledný. Nemít žádný důvod hovořit s osobou, kterou máme rádi, posměšně, se sarkasmem a pohrdáním. A už vůbec ne s dítětem. Další radou je vycházet z logických následků chování dítěte, za nerozbité okno nepohlavkovat, ale hledat řešení, jak i dítě může přiložit ruku k nápravě vzniklé škody. A poslední radou, je doporučení posledních pěti minut. Pět minut má být čas pro obě strany k zamýšlení. Po pěti minutách by měli obě strany kooperovat na vyřešení problému a najít takové východisko, aby vedlo ke spokojenosti obou.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Srov. E. VANÍČKOVÁ, *Tělesné tresty dětí*. 2004.

4 Empirický průzkum

Pro empirický průzkum jsem použila kvantitativní metodu dotazování pomocí dotazníku (příloha č. 2). Praktická část je členěna do pěti podkapitol, ve kterých jsou popisovány cíle dotazníkového šetření, charakteristika výzkumného vzorku, průběh dotazování, následně zvolená volba, výsledky a v neposlední řadě pak zhodnocení celého průzkumu.

4.1 Cíle dotazníkového šetření

Cílem průzkumné části je zjistit postoj žáku k pedagogům, ke škole a v neposlední řadě také k rodičům. Hlavním cílem šetření je získat vstupní informace o zkoumané problematice a srovnat tyto poznatky s teoretickou částí. Chci zjistit, zda se ve školách objevují fyzické tresty za neposlušnost, drzost či neplnění požadavků, a kolik dětí se s takovým způsobem jednání může ztotožnit. Mým dalším cílem je zjistit, zda se objevují v rodinách tresty za špatné známky a naopak jakou odměnu dostávají děti v případě dobrých školních výsledků. Rozbor zkoumané problematiky bude vycházet z vyplněných dotazníků žáky základní škol, jak prvního, tak i druhého stupně.

4.2 Charakteristika vzorku a průběh dotazování

Cílovou skupinou dotazníkového šetření byli žáci dvou základních škol prvního a druhého stupně v Moravskoslezském kraji. Jednalo se o žáky ve věku od 11 do 15 let. Oslovila jsem celkem 112 žáků, z toho 59 dívek a 53 chlapců.

Respondenti byli požádáni, zda by se nepodíleli na dotazníkovém šetření, které bude součástí mé bakalářské práce. Byli rovněž obeznámeni, že dotazník je anonymní a jeho výsledky nebudou nikomu a nikde zveřejňovány, slouží pouze pro účely závěrečné práce. Upozornila jsem na způsob vyplňování některých otázek, a to z důvodu možných nejasností a nesrovnalostí. Zdůraznila důležitost názoru respondenta a apelovala na hodnoty dotazovaného tím, že vyplněním dotazníku získáme informace pro společensky hodnotné cíle.

Dotazník obsahoval 18 otázek, které jsem při vyhodnocování rozdělila do pěti oblastí: základní údaje, kontaktní otázky, dále oblast týkající se vztahu k pedagogům a poslední dvě oblasti zjišťují informace o postoji k trestu a odměně ve škole a v rodině.

4.3 Volba metody empirického šetření

Jako metodu empirického šetření jsem si vybrala zkoumání pomocí dotazníku, a to z důvodu většího počtu respondentů a získávání větší množství informací o zkoumané problematice.

Dotazník patří mezi nejfrekventovanější metodu v pedagogickém výzkumu, pomocí kterého zkoumáme mínění lidí o jednotlivých jevech (postoje, motivy, citové stavy). Samotný dotazník obsahuje předem připravené otázky, na které dotazovaný odpovídá písemně. Dotazníkové metodě bývá často vytýkána špatná formulace otázek, neposkytnutí potřebného prostoru pro objektivní odpověď, často také dotazník nezjišťuje to, jací respondenti jsou, ale jak chtějí být viděni. A však obrovskou výhodou dotazníku je, že poskytuje rychlé shromáždění dat od velkého počtu respondentů.¹⁰⁶

Místo termínu otázka se používá pojem položka. A to z důvodu, že některé položky nemusí mít formu otázky a jsou obecnější. Otázky, nebo chcete-li položky, třídíme v dotazníku z hlediska cílu, formy odpovědi a obsahu, který chceme zjistit. Z hlediska cílu tedy rozlišujeme otázky, jejichž údaje jsou nutné pro splnění výzkumného záměru, takové otázky nazýváme obsahové a dále pak otázky, které mají optimalizovat průběh dotazování, funkcionální. Položky funkcionální jsou dále rozděleny na kontaktní (slouží k vytvoření kontaktu mezi respondentem a výzkumníkem), psychologické (slouží k odstranění nežádoucího napětí) a kontrolní (mají prověřit věrohodnost zjišťovaných údajů). Kontrolní otázky spočívají buď, v položení jedné skutečnosti ve více otázkách nebo optání se na skutečnost, na kterou již předem víme pravdivou odpověď.¹⁰⁷

Podle toho, jakým způsobem má respondent odpovídat, dělíme otázky na uzavřené (strukturované) a otevřené (nestrukturované). Položky nestrukturované neposkytují dotazovanému žádnou možnou variantu odpovědi, ale umožňují jeho subjektivní pohled na danou skutečnost. Výhodou otevřených otázek je hlubší proniknutí k sledovanému jevu. Podněcují respondenta k hlubšímu padání nad tématem. Nevýhodou otázek je jejich

¹⁰⁶ Srov. M. CHRÁSKA, 1993.

¹⁰⁷ Srov. M. CHRÁSKA, 1993.

vyhodnocování a časová náročnost při shromáždění všech odpovědí od velkého počtu respondentů. Strukturované otázky mají obrovskou výhodu při shromažďování dat, jelikož dotazovanému nabízejí vždy nějakou možnou variantu odpovědi. Mínusem však takto položených otázek jsou varianty odpovědí, které jsou násilně vtiskovány respondentovi. Podle počtu předkládaných odpovědí lze strukturované otázky rozdělit na dichotomické (odpovídáme ano – ne) a polynomické (předkládá se více odpovědí).¹⁰⁸

Pakliže třídíme otázky z hlediska obsahu, rozdělujeme je v dotazníku na položky zjišťující fakta (nevyžadují velkou námahu při zodpovídání, z pravidla se umísťují na začátku dotazníku), znalosti a vědomosti (vyžadují opatrnost ze strany výzkumníka, respondent by se neměl cítit znemožněný při neznalosti) a položky zjišťující postoje (vyžadují vnímavost na formulaci) respondentů.¹⁰⁹

Pro vlastní dotazníkové šetření jsem použila metodu kladení jak strukturovaných, tak i nestrukturovaných otázek. U nestrukturovaných otázek jsem zvolila dichotomické i polynomické otázky. Jelikož mým prvotním cílem celé empirické části je zjistit postoj respondentů k fyzickým trestům, polynomické otázky byly nejčastěji polouzavřené s možností volné odpovědi.

4.4 Výsledky dotazovaného šetření

Výsledky průzkumu ve školách jsem rozdělila do pěti oblastí. V tabulkách používám označení n_i – absolutní četnost a f_i – relativní četnost v %.

1. oblast: věk a pohlaví

První dvě položky v dotazovaném šetření se týkali věku a pohlaví, jelikož jsem prováděla dotazované šetření na prvním a druhém stupni. Z toho důvodu, že se hodlám zaměřit hlavně na rozdíly v postojích k týrání mezi dívkami a chlapci, bylo nutné získat takový vzorek, kde budou zastoupena obě pohlaví v různém věkovém rozpětí. V dalších oblastech pak bude šetření vyhodnocováno z hlediska pohlaví, nikoliv věku.

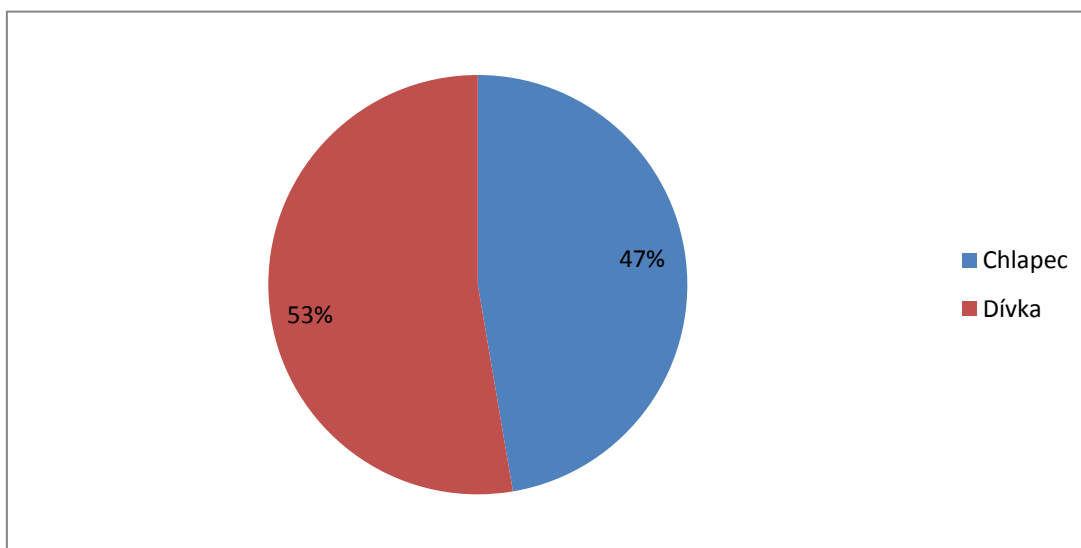
¹⁰⁸ Srov. M. CHRÁSKA, 1993.

¹⁰⁹ Srov. M. CHRÁSKA, 1993.

Tabulka č. 3 - Počet chlapců a dívek z hlediska pohlaví

	n_i	f_i v %
Chlapec	53	47,32
Dívka	59	52,68
	112	100

Graf č. 1 - Počet chlapců a dívek z hlediska pohlaví

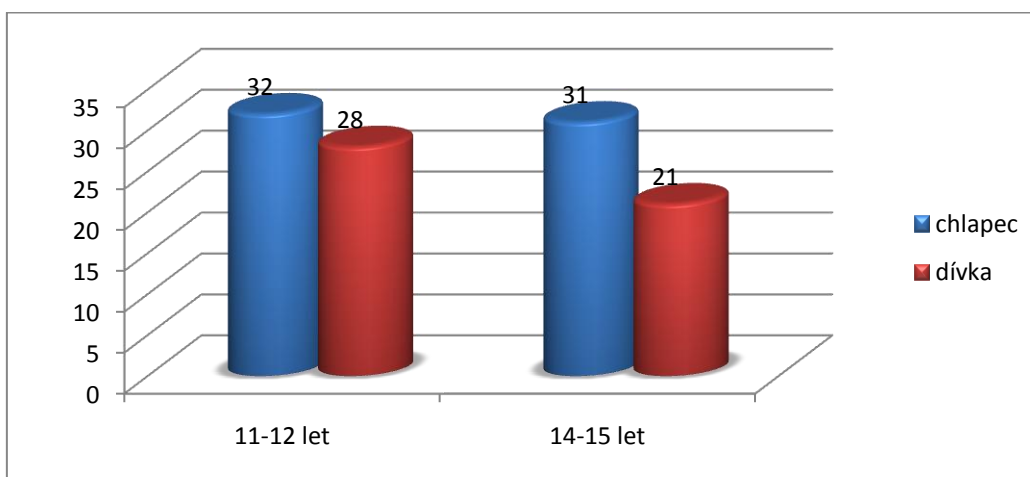

V mém případě, z celkového počtu 112 dotazovaných osob, je 53 chlapců, což je 47 % a 59 dívek, tedy 53%.

Tabulka č. 4 – Počet chlapců a dívek z hlediska věku

	n_i	f_i v %
Chlapec (11-12 let)	32	28,57%
Chlapec (14-15 let)	31	27,68%
Dívka (11-12 let)	28	25%
Dívka (14-15 let)	21	18,75%
	112	100%

Graf č. 2 - Počet chlapců a dívek z hlediska věku

Z hlediska difference věku, je možno vypořadovat, že dívek a chlapců ve věku 11 -12 let je, co do počtu, vyrovnaně. Avšak ve věku 14 -15 let je 31 chlapců, což činí 28 % a dívek 21, tedy o 10% méně. Tento rozdíl je zřejmě způsoben skutečností, že dívky se ve většině případů hlásí na víceletá gymnázia a chlapci volí raději střední školy specifitějšího zaměření.

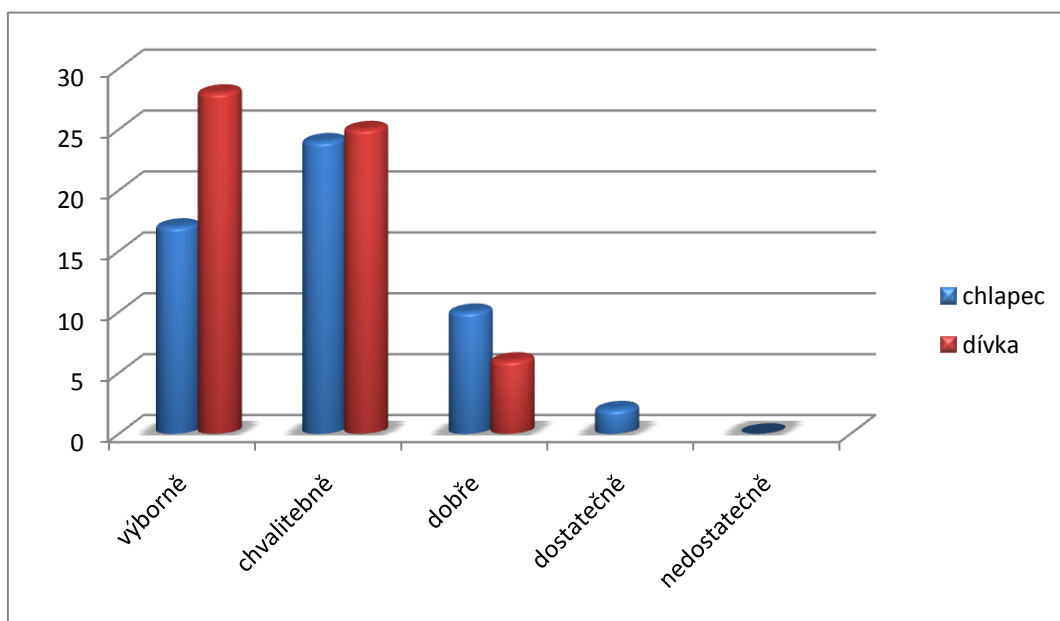
2. oblast: potřebné údaje ze školního prostředí

Ve druhé oblasti jsem zjišťovala obecný postoj žáků ke škole. Zajímala jsem se o to, jaká je nejčastější známka, kterou jsou žáci hodnoceni. Ptala jsem se, zda byl už někdy žák písemně upomenut učitelem, a pakliže ano, z jakých důvodů tak učitel učinil. Dále v této oblasti odpovídali žáci na otázku, zda rádi navštěvují školu.

Tabulka č. 5 – Nejčastější známka ve škole

Známka ve škole	Dívka n_i/f_i v %	Chlapec n_i/f_i v %
1 (výborně)	28/47,46	17/32,08
2 (chvalitebně)	25/42,37	24/45,28
3 (dobře)	6/10,17	10/18,87
4 (dostatečně)	-	2/3,77
5 (nedostatečně)	-	-

Graf č. 3 - Nejčastější známka ve škole

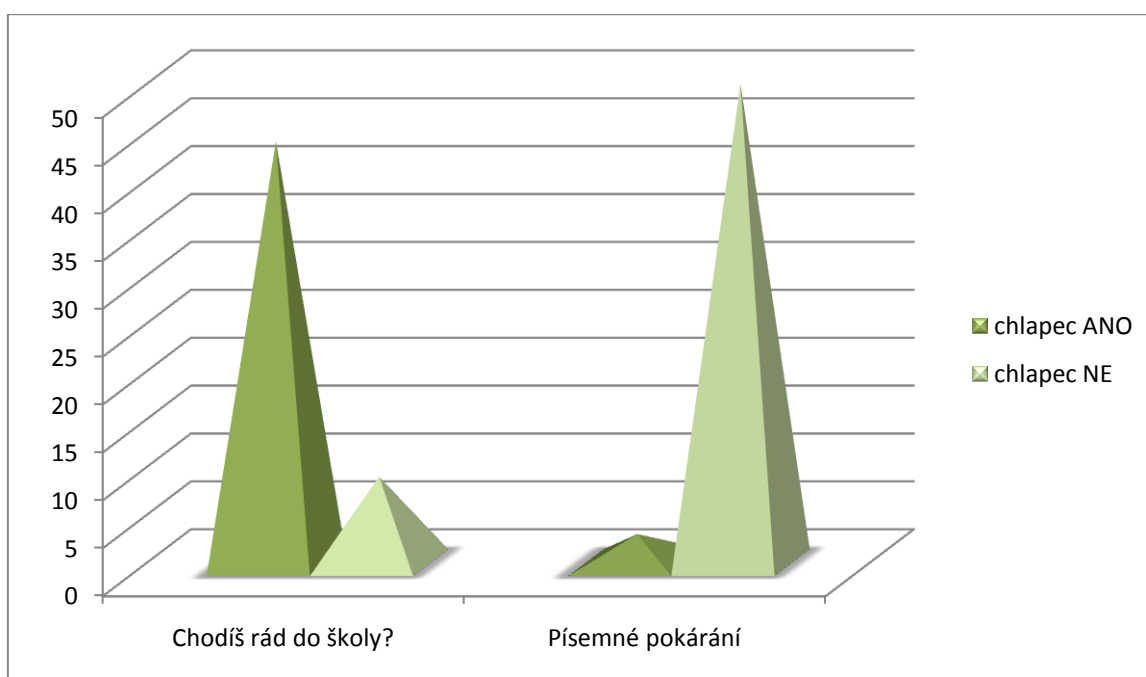

Údaje týkající se nejčastější známky ve škole mohou shrnout následovně. Nejčastější známka u dívek je výborně, tato známka odpovídá 47 % dívek a hned za ní se vyšší známka chvalitebně, ke které se přiznalo 42% dotázaných dívek. Známkou za tři je klasifikováno pak 10 % a ke známce čtyři a pět se nepřiklání ani jedna dívka. U chlapců je to následovně, nejvíce chlapců, 45%, dostává známku chvalitebně, dále pak 32% chlapců se pyšní výbornou, 19% chlapců odpovídá známce za tři a zhruba 4 % hochů se přiznalo ke známce čtyři.

Tabulka č. 6 – Dívky a chlapci odpovídají ANO či NE na otázku, zda chodí rádi do školy a jestli byli někdy písemně pokáráni od učitele.

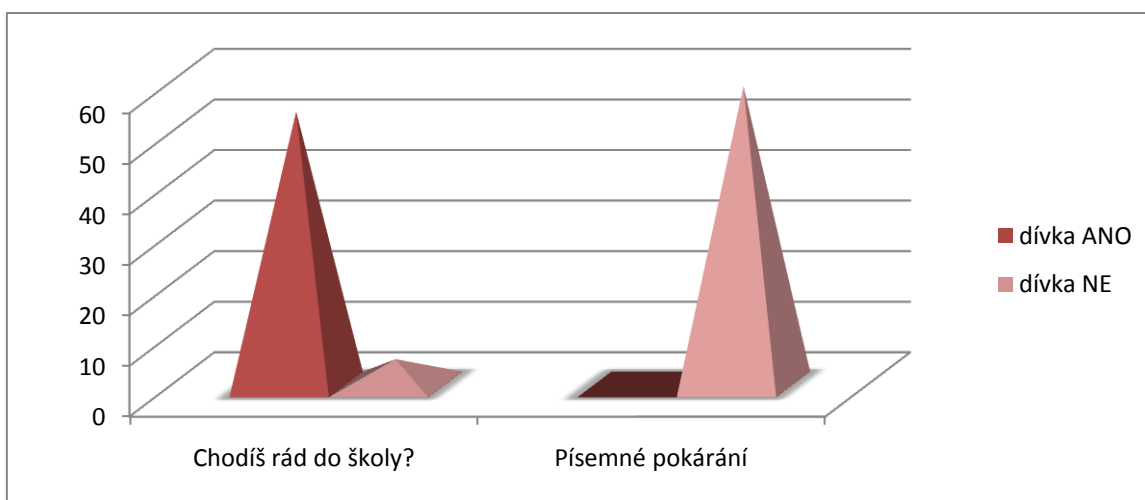
	Chodíš rád do školy?	Písemné pokárání
Chlapec: ANO n_1 / f_1 v %	44 / 83,02	3 / 5,67
Chlapec: NE n_1 / f_1 v %	9 / 16,98	50 / 94,34
Dívka: ANO n_1 / f_1 v %	54 / 91,53	-
Dívka: NE n_1 / f_1 v %	5 / 8,47	59 / 100

Graf č. 4 – Graficky znázorněné odpovědi chlapců na otázky v tabulce č. 6

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že většina chlapců (83%), navštěvuje rádo školu a jen 17% by do školy nechodilo. Při výsledku druhé otázky mi vyplynulo, že jen necelých 6 % chlapců se setkala s důtkou, upomínkou, či poznámkou od učitele a ve většině případu tak bylo z důvodu nesplnění domácího úkolů či nekázně v hodinách výuky.

Graf č. 5 - Graficky znázorněné odpovědi dívek na otázky v tabulce č. 6

Dívky z 92% chodí rádo do školy a jen 8 % dívek tvrdí opak. Z dotazníkového šetření nadále vyplynulo, že ani jedna dívka z celkového počtu respondentů nebyla upomenuta do žákovské knížky.

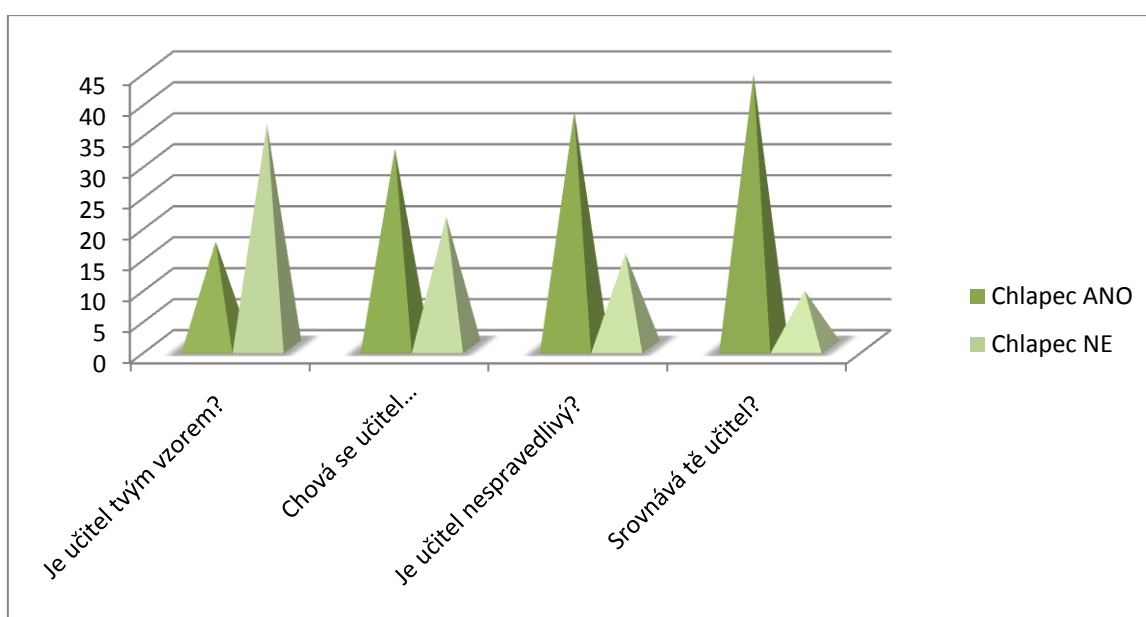
3. oblast: otázky týkajících se vztahů žáka k učiteli

Úkolem následující oblasti bylo pomocí položených otázek zjistit, jaký postoj zaujímá žák k učitel. Zda je pro něj vzorem a osobou, které si váží nebo naopak, jestli jej bere jako osobu nadřazenou a povýšenou. Následující tabulka shrnuje odpovědi respondentů na položené čtyři otázky.

Tabulka č. 7 – Dotazování odpovídají ANO či NE na otázky související, jaké postavení zaujímají k učitelům.

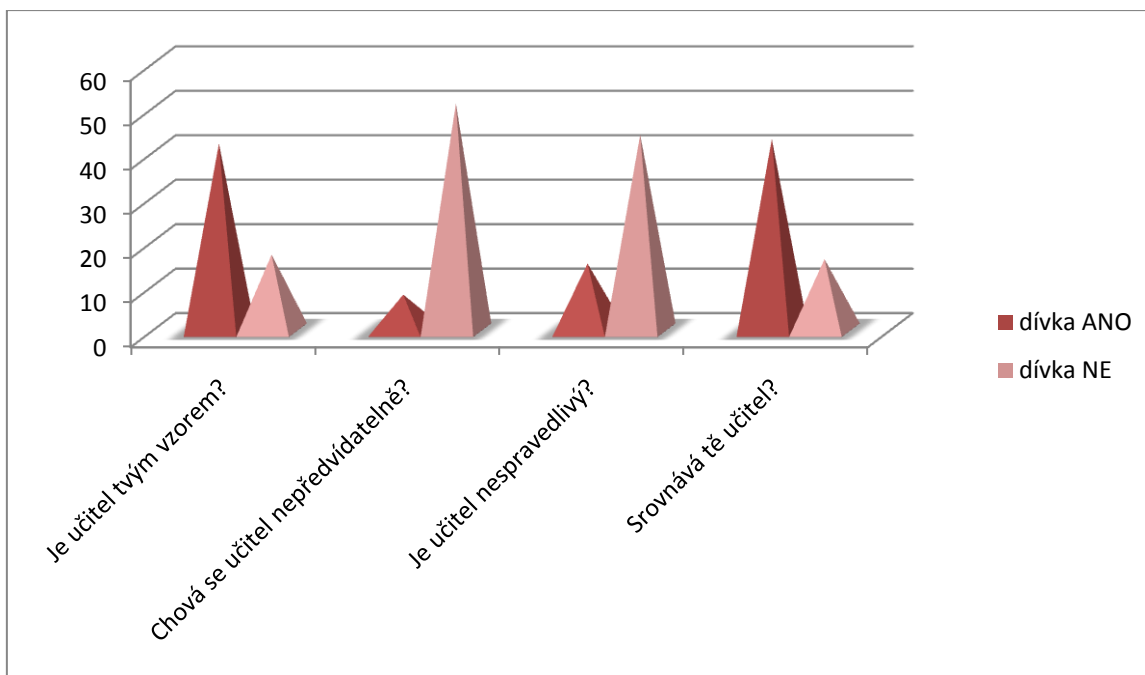
	Je učitel tvým vzorem?	Chová se učitel nepředvídatelně?	Je učitel nespravedlivý?	Srovnává tě učitel?
Chlapec: ANO n_i / f_i v %	17 / 32,08	32 / 60,38	38 / 71,70	44 / 83,02
Chlapec: NE n_i / f_i v %	36 / 67,92	21 / 39,62	15 / 28,30	9 / 16,98
Dívka: ANO n_i / f_i v %	42 / 71,19	8 / 13,56	15 / 25,42	43 / 72,88
Dívka: NE n_i / f_i v %	17 / 28,81	51 / 86,44	44 / 74,58	16 / 27,12

Graf č. 6 - Graficky znázorněné odpovědi chlapců na otázky v tabulce č. 7

Ze zjištěných odpovědí u chlapců vyplývá, že učitel pro ně není vzorem, jelikož ano odpovědělo na tuto otázku pouze 17 chlapců, to je 32 % z celkového počtu dotazovaných hochů. Myslím si, že toho zjištění je nepřekvapující, jelikož podle mého názoru, je pro chlapce ve věku od 11 do 15 let vzorem oblíbený sportovec či akční hrdina. Je pohoršující zjištění na další tři otázky, kde se odpověď ano pohybuje v rozmezí 60% - 83%, tudíž většina chlapců je srovnávána se svými vrstevníky, učitel se k nim chová nespravedlivě a neví, co od něj očekávat.

Graf č. 7 - Graficky znázorněné odpovědi chlapců na otázky v tabulce č. 8

U dívek, při položení otázky, zda je pro něj učitel vzorem, odpověděla 42 děvčat (71%) ano. Ve srovnání s chlapci, jsou odpovědi na otázky, jestli se chová učitel nepředvídatelně nebo zdali je nespravedlivý, spíše pozitivní. To znamená, že zhruba 45% - 52% dotázaných dívek se domnívá, že učitel se chová spravedlivě a vždy ví, co od něj očekávat. Odpověď na poslední otázku se dívky víceméně shodují s chlapci, 73 % dívek je srovnávána se svými spolužáky.

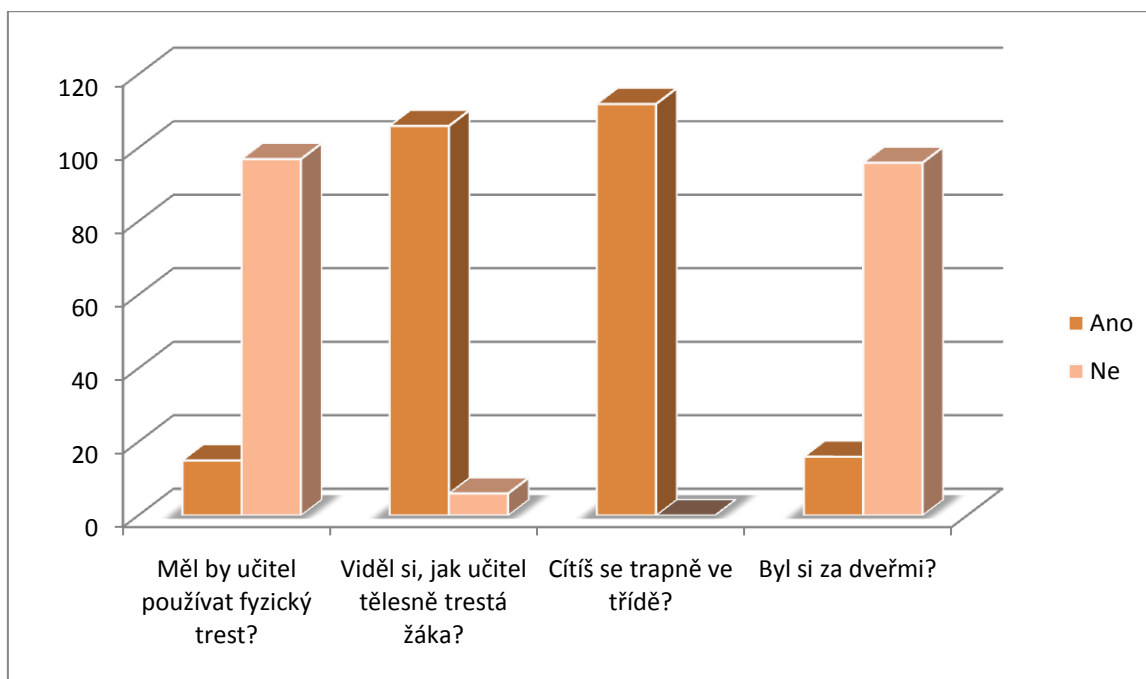
4. oblast: používané formy trestů ve škole

Další položky, jež byly součástí dotazníkového šetření, směřovaly k nejčastějším formám trestů ve škole. Tuto oblast jsem nevyhodnocovala z hlediska pohlaví, jelikož odpovědi na otázky byly i s možností volné výpovědi. Zaměřila jsem se převážně na důvody spojené s možností ano.

Tabulka č. 8 – Respondenti odpovídají ANO / NE, při odpovědi ano mohou zdůvodnit, proč tomu tak je.

	Měl by učitel používat fyzický trest?	Viděl si, jak učitel tělesně trestá žáka?	Cítíš se trapně ve třídě?	Byl si za dveřmi?
ANO n_i / f_i	15 / 13,39	106 / 94,64	112 / 100	16 / 14,29
NE n_i / f_i	97 / 86,61	6 / 5,36	0 / 0	96 / 85,71

Graf č. 8 - Respondenti odpovídají ANO / NE, při odpovědi ano mohou zdůvodnit, proč tomu tak je.

Výsledky této oblasti vykazují, že 97 % dětí si myslí, že by učitel neměl používat fyzický trest, jen 13 % dotázaných tvrdí, že pohlavek ani facka neuškodí a argumentují tím, že takové jednání vidí u rodičů nebo někdy jiné řešení prostě není. Avšak 95 % žáků vidělo, jak řešil kázeňský přestupek učitel fackou, pohlavkem či hozením předmětem, jako je nasáklá houba, svazek klíčů. Hlavním důvodem takového jednání učitele, bylo neuposlechnutí jeho příkazu, drzé chování nebo provokativní poznámka, tzv. „právo posledního slova“. Je zastrašující, že 100 % žáků se cítilo za jisté situace ve třídě trapně, muselo např. udělat aktivitu v hodině tělesné výchovy, která nebyla jeho silnou stránkou,

muselo zpívat před třídou, i přesto, že učitel věděl, že to neumí nebo sednout si, vedle „neoblíbené osoby“ po dobu celé vyučovací hodiny. Všech 106 respondentů, kteří odpověděli „ano“ na otázku, zda se styděli před třídou, se shodli, že učitel se snažil je úmyslně ponižovat. Naopak 86 % nikdy nebylo vykázáno za dveře, zbývajících 14 % byli vykázáni převážně z důvodu opakovaného vyrušování a „prý jim to už nepříjde, není to poprvé, co byli za dveřmi“.

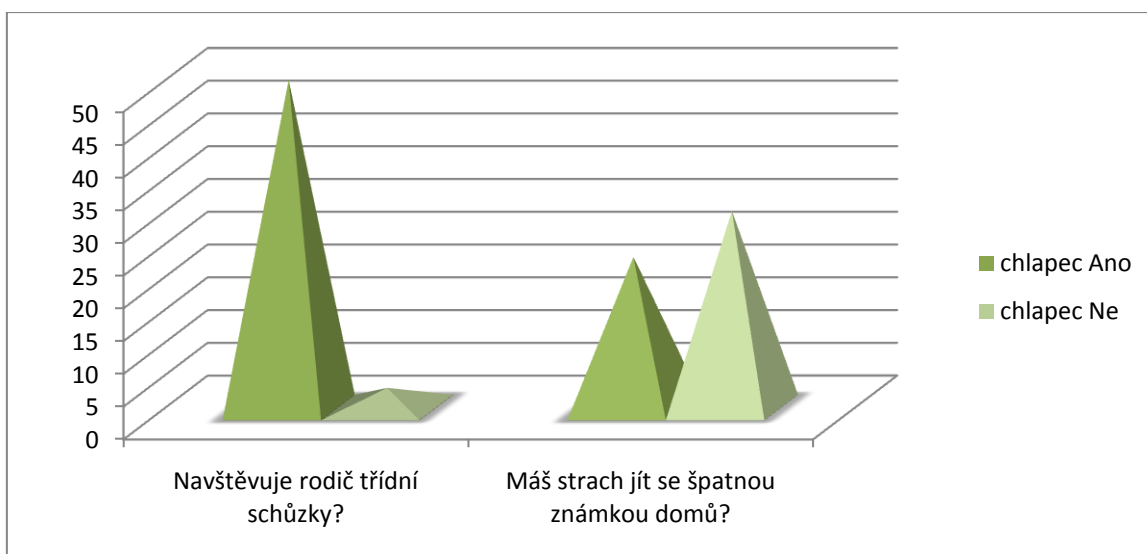
5. oblast: fyzické trestání v rodinném prostředí

Poslední zkoumanou oblastí v dotazníkovém šetření byly otázky vztahující se k rodinnému prostředí, výchově a k nejčastěji používaným odměnám a trestům. Odpovědi na otázky v tabulkách 10, 11 a 12 jsem již nevyhodnocovala z hlediska věku respondentů, nýbrž z celkového počtu dotazovaných.

Tabulka č. 9 – Žáci odpovídají ANO / NE na otázky, zda jsou rodiče přítomní na třídních schůzkách a jestli mají strach jít domů, kvůli špatnému prospěchu.

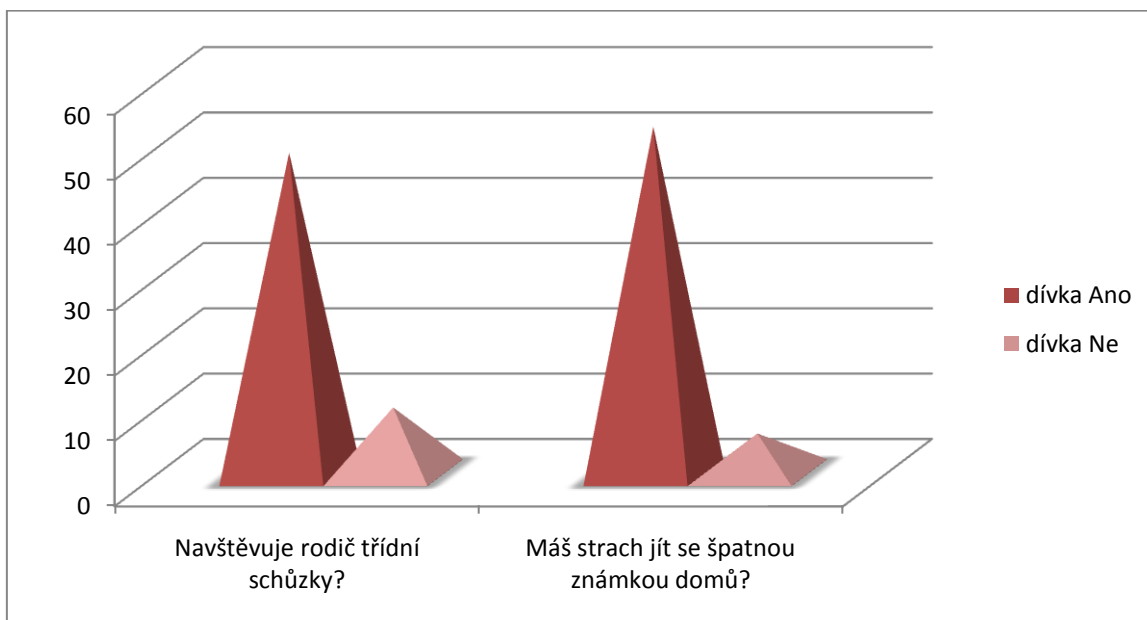
	Navštěvuje rodič třídní schůzky?	Máš strach jít se špatnou známkou domů?
Chlapec: ANO n_i / f_i v %	50 / 94,34	23 / 43,40
Chlapec: NE n_i / f_i v %	3 / 5,66	30 / 56,60
Dívka: ANO n_i / f_i v %	49 / 83,05	53 / 89,83
Dívka: NE n_i / f_i v %	10 / 16,95	6 / 10,17

Graf č. 9 - Graficky znázorněné odpovědi chlapců na otázky v tabulce č. 9

Z grafu je patrné, že většina rodičů (94%) u chlapců navštěvuje třídní schůzky. Na otázku, zda se bojí jít domů, když dostanou špatnou známku, odpověděli respondenti vyrovnaně, zhruba 57 % chlapců nemají strach jít domů a zbývajících 43% obavy mají.

Graf č. 10 - Graficky znázorněné odpovědi dívek na otázky v tabulce č. 9

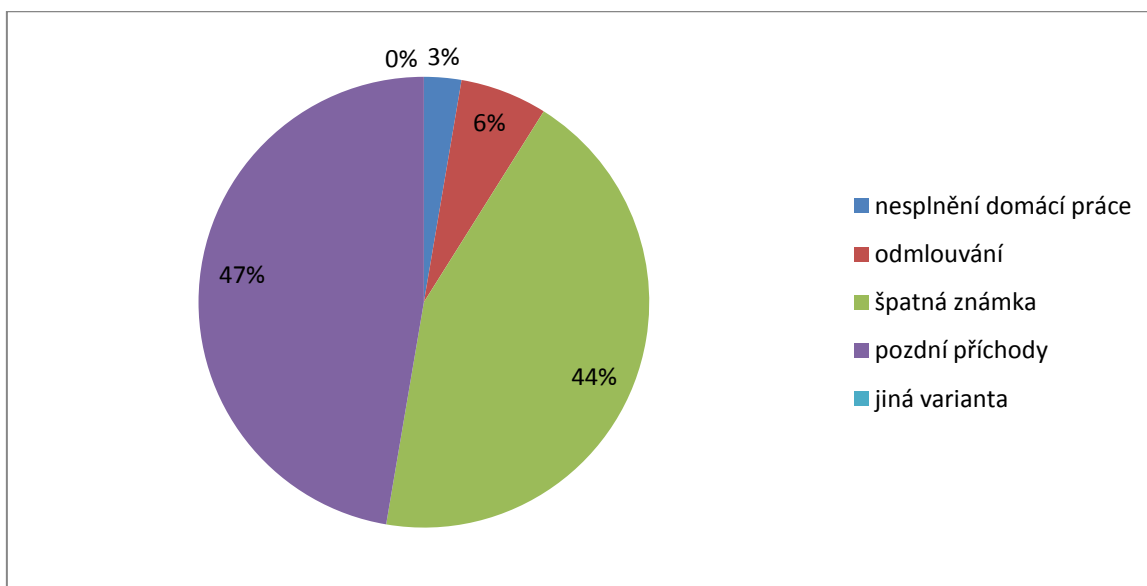

U dívek jsou výsledky odpovědi docela vyrovnané v obou otázkách. Třídní schůzky navštěvuje 83% rodičů a jen 17 % to nepovažuje za důležité. Co se týče strachu domů za špatnou známku, tak většina dívek (90%) se bojí domů kvůli špatnému prospěchu a jen nepatrných 10 % dívek strach neměla.

Tabulka č. 10 - Za co nejčastěji trestají rodiče své děti?

	celkový počet respondentů n_i / f_i
nesplnění domácí práce	3 / 2,68
odmlouvání	7 / 6,25
špatná známka	49 / 43,75
pozdní příchody	53 / 47,32
jiná varianta	0 / 0

Graf č. 11 - Za co nejčastěji trestají rodiče své děti?

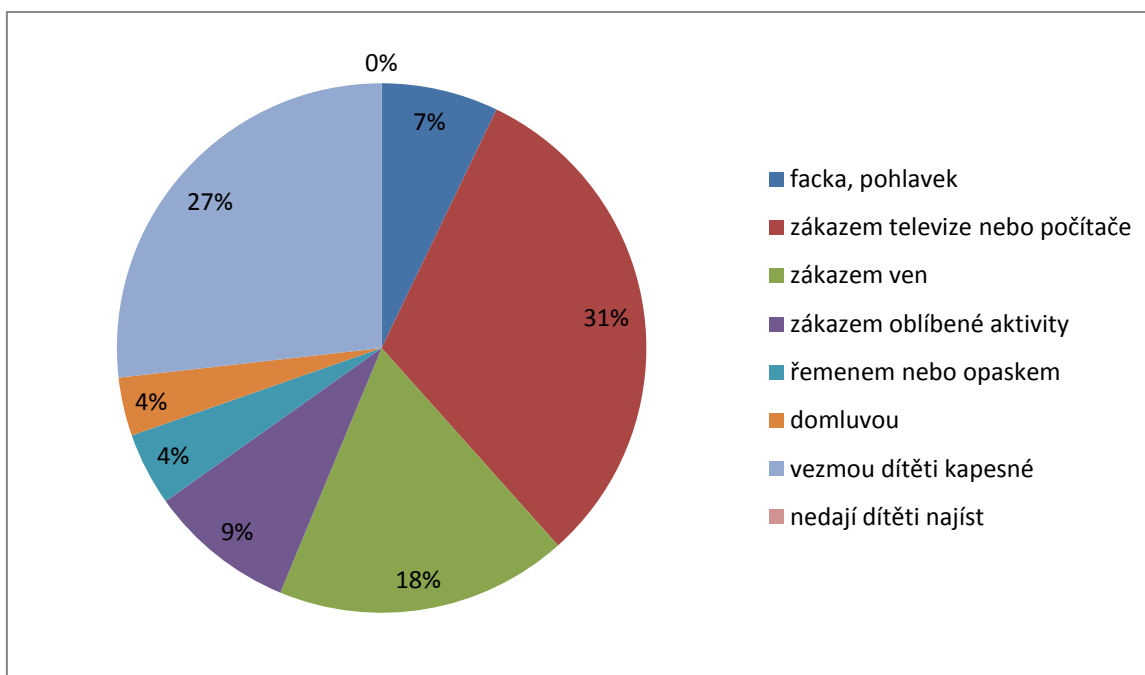

Výsledky ukazují, že dnešní mládež na základních školách nejčastěji rodič trestá za pozdní příchody (47%), hned se 44 % je to za špatnou známkou a v zanedbatelné míře z důvodu odmlouvání 6% a za nesplnění domácí práce 3%.

Tabulka č. 11 – Jakou formou nejčastěji trestají rodiče své děti?

	celkový počet respondentů n_i / f_i
facka, pohlavek	8 / 7,14
zákazem televize nebo počítače	35 / 31,25
zákazem ven	20 / 17,86
zákazem oblíbené aktivity	10 / 8,93
řemenem nebo opaskem	5 / 4,46
domluvou	4 / 3,57
vezmou dítěti kapesné	30 / 26,79
nedají dítěti najíst	0 / 0

Graf č. 12 - Jakou formou nejčastěji trestají rodiče své děti?

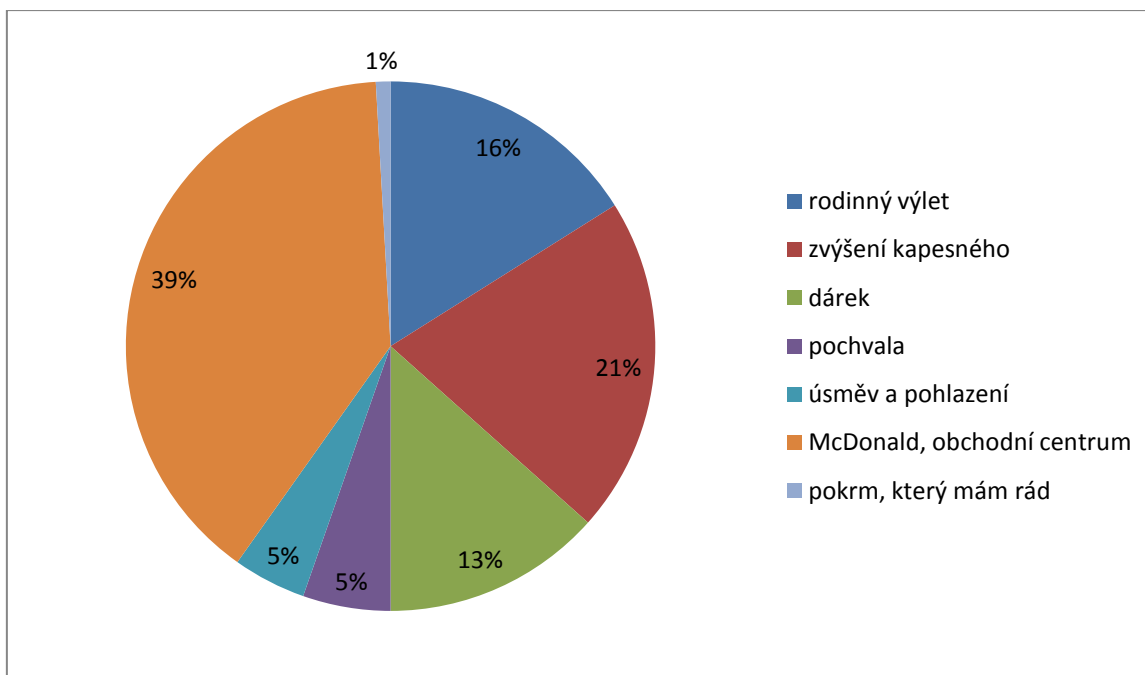

Největší měrou se za způsob trestání považuje zákaz televize a počítače (31%), následuje odebrání kapesného (27%) a v zápatí zákaz chození ven (18%). Je překvapující, že ve srovnání s výsledky v tabulce č. 2 (kapitola 3.2.4.1 Tělesné tresty doma), kde je nejčastější formou trestů rodiče hubování a následně výprask, je to v dnešní době naopak. Trest jako facka, výprask opaskem či domluva preferuje do 10 % rodičů. Je velice odrazující, že jen 4 % rodičů, řeší nekázeň či jiný prohřešek domluvou, což je důkazem, že v rodinách se málo komunikuje a o problémech se moc nemluví.

Tabulka č. 12 – Co je pro tebe největší odměnou od rodičů?

	celkový počet respondentů n_i / f_i
rodinný výlet	18 / 16,07
zvýšení kapesného	23 / 20,54
dárek	15 / 13,39
pochvala	6 / 5,36
úsměv a pohlazení	5 / 4,46
McDonald, obchodní centrum	44 / 39,29
pokrm, který mám rád	1 / 0,89

Graf č. 13 - Co je pro tebe největší odměnou od rodičů?

Ze zjištěných dat vyplývá, že pro děti ve věku 11 – 15 let je největší potěšení návštěva McDonalda či obchodního centra (39%). Nejčastěji pak žáci uváděli, že jako odměnu berou zvýšení kapesného (21%). Dárek (13%) a rodinný výlet (16%) jsou následující a po 5 % si zasloužila odměna pochvala, úsměv či pohlazení. Je mrzuté, že dnešní děti lpí po odměně, která přináší zjevný zisk, ať už peníze, dárek, či koupení nové věci v obchodním centru. Podle mého názoru, by měly být odpovědi obráceně a minimálně 50 % respondentů by se mělo přiklonit k pochvale, uznání a úsměvu ze strany rodiče.

4.5 Shrnutí dotazníkového šetření

Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit, jakou formu odměn a trestu používají rodiče a rovněž důvody trestání dětí v rodinném prostředí. Díky výpovědi studentů jsem zjistila, že nejvábnější odměnou pro děti ve věku od 11 – 15 let je návštěva McDonalda a obchodního centra, nejpreferovanějším trestem rodičů je pak zákaz televize, počítače či odebrání kapesného. Dalším cílem dotazování bylo nalézt odpověď na otázku, zda se ve školním prostředí objevuje tělesné trestání, kolik žáků má s takovým jednáním zkušenost a jaký postoj zaujímá žák k učiteli. Zjistila jsem, že vztah k učiteli závisí na pohlaví žáka. Většina dívek (71%) tvrdí, že učitel je jejím vzorem, 68% chlapců takové stanovisko nezaujímá. Dále rozdílnost ve vnímání učitele z hlediska pohlaví se objevuje

i v odpovědi na otázku, zda je učitel spravedlivý. Více jak 70% dívek říká, že nikoli. Pro více jak 70% chlapců je učitel spravedlivou osobou. Za důležité zjištění považují fakt, že více jak 90% dotazovaných respondentů vidělo, jak učitel tělesně trestá žáka a hlavní důvod udávají nekázeň a drzé chování dítěte. Celých 100 % respondentů se cítí ponižováni při plnění činnosti, kterou zadal učitel jako formu trestu.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo shrnout informace vztahující se k problematice fyzických trestů z hlediska rodinného a školního prostředí. V rámci empirického šetření zjistit pohled samotných dětí, jaké okolnosti trestání nejčastěji popisují, jaké tresty a odměny nejčastěji používají ve výchově jejich rodiče a zda se setkávají s fyzickým trestáním i ve škole, kterou navštěvují.

Na základě odpovědí dětí v dotazníkovém šetření empirické části jsem získala cenné údaje, které mohu srovnávat s teoretickým celkem. Výpovědi žáků k otázce týkající se nejčastějších důvodů, proč rodič trestá své dítě, byly pozdní příchody. Ve srovnání s výsledky v teoretické části, kde nejčastějším důvodem byla špatná známka ve škole, se tento fakt liší. Dále pak z výpovědí v dotaznících vyplývá, že nejobvyklejší formou trestu dnešních rodičů ve 21. století je zákaz počítače či televize nebo odebrání kapesného, v roce 2003 to bylo hubování a výprask. Zastrášujícím ukazatelem je, že studie z roku 2003 ukazují nejpreferovanější používanou odměnu rodiči pochvalu ve srovnání s dnešními dětmi, kteří považují za největší potěšení návštěvu v rychlých občerstvení a pochvalu vnímají jen jako pomíjivou odměnu. Při průzkumu jsem narazila na skutečnost, že fyzické trestání je spojováno především se školním prostředím, v rodinném kruhu tato forma trestání upadá. Za nejpodstatnější zjištění, ke kterým jsem ve své práci dospěla, považuji to, že většina dotazovaných tvrdí, že by učitel neměl používat fyzické trestání, avšak 100% respondentů se cítilo, při plnění aktivitu, jenž mu za „trest“ přikázal učitel, ponížene a shodují se, že učitel tak činil úmyslně.

Hlavním omezení vidím ve zvolené metodě průzkumného šetření, jelikož mi zabraňuje získat zcela upřímné odpovědi respondentů. Z tohoto důvodu se domnívám, že řada myšlenek v práci by si zasloužila větší prohloubení. Myslím si totiž, že problematika tělesných trestů, ať už ve výchově nebo ve školním prostředí, je natolik obsáhlá a zajímavá, že její dlouhodobější studium by bylo přínosem nejen pro pedagogickou teorii, nýbrž i pro rodiče a celou veřejnost.

Na závěr bych si dovolila použít slova citátu, které mnohdy vystihují příčinu ukvapeného jednání rodiče.

„Všichni dospělí byli dětmi, ale málokdo si na to pamatuje.“ Saint Antoine De Exupéry

Seznam pramenů

Použitá literatura:

- BECHYŇOVÁ, V., a kol. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: IREAS, 2007. 236 s. ISBN 978-80-86684-47-5
- ČAPEK, R., *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008. 160 s. ISBN 978-80-247-1718-0
- DUNOVSKÝ, J., a kol. *Sociální pediatrie*. Praha: Grada, 1999. 279 s. ISBN 80-7169-254-9
- DUNOVSKÝ, J., *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995. 245 s. ISBN 80-7169-192-5
- ELLIOT, M., *Jak ochránit své dítě*. Praha: Portál, 1997. 173 s. ISBN 80-7178-157-6
- FISCHER, S., ŠKODA, J., *Sociální patologie – analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada, 2009. 218 s. ISBN 978-80-247-2781-3
- GJURIČOVÁ, Š., a kol. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000. 101 s. ISBN 80-7021-416-3
- HANUŠOVÁ, J., *Násilí na dětech-syndrom CAN*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 24 s. ISBN 80-86991-78-4
- HARTL, P., HARTLOVA, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X
- CHRÁSKA, M., *Základy výzkumu v pedagogice*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1993. 257 s. ISBN 80-7067-287-0
- J, *Svědectví týraného dítěte*. Praha: Triton, 1996. 45 s. ISBN 80-85875-23-3
- KASPER, T., KASPEROVA, D., *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2007. 224 s. ISBN 978-80-247-2429-2
- LARRY, W., *Týraní a zneužívání dětí ve Vidni v době Freuda*. Praha: Triton, 2007. 333 s. ISBN 978-80-7254-869-9
- LOVASOVÁ, L., SCHMIDOVÁ, K., *Tělesné tresty*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 24 s. ISBN 80-86991-75-X
- MATĚJČEK, Z., *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 1994. 108 s. ISBN 80-7178-006-5
- MATĚJČEK, Z., *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 200. 143 s. ISBN 80-7178-494-X
- MATĚJČEK, Z., *Po dobrém nebo po zlém*. Praha: Portál, 2007. 109 s. ISBN 978-80-7367-270-6
- PRŮCHA, J., a kol. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. 322 s. ISBN 978-80-7367-416-8

- ROGGE, J-U., *Děti potřebují hranice*. Praha: Portál, 1996. 131 s. ISBN 80-7178-088-X
- ROGGE, J-U., *Dětské strachy a úzkosti*. Praha: Portál, 1999. 211 s. ISBN 80-7178-237-8
- ŘÍČAN, P., *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995. 95 s. ISBN 80-7178-049-9
- SILLAMY, N., *Psychologický slovník*. Olomouci: UPOL, 2001. 246 s. ISBN 80-244-0249-1
- ŠIMÍČKOVÁ – ČÍŽKOVÁ, J. a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vyd. Olomouc: UPOL, 2008. 175 s. ISBN 978-80-244-2141-4
- VANÍČKOVÁ, E., a kol. *Násilí v rodině*. Praha: MPSV, 1995. 80 s. ISBN 80-85529-17-3
- VANÍČKOVÁ, E., *Stop tělesným trestům*. Praha: edice Růžová Linka, 2004. 11 s. ISBN 80-239-3442-2
- VANÍČKOVÁ, E., *Tělesné tresty dětí*. Praha: Grada, 2004. 116 s. ISBN 80-247-0814-0
- *Zrušení tělesných trestů dětí*. Praha: Rada Evropy, 200-?.

Internetové zdroje:

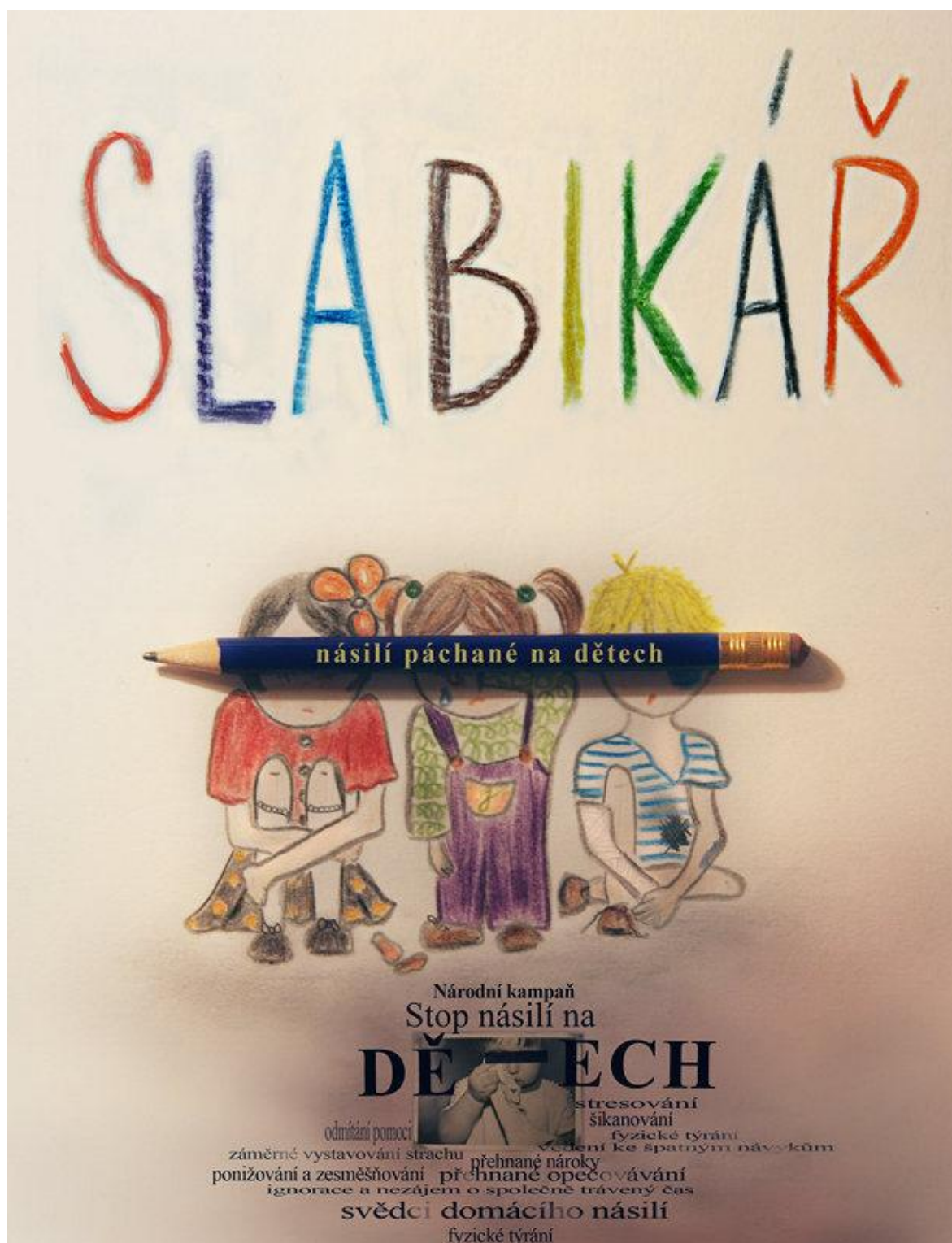
- Dětské krizové centrum. *Fyzické týrání*. [online]. Dostupné z WWW: <http://www.dkc.cz/syndrom_can.php#fyzicke_tyрани>. [21. 2. 2010].
- Dětské krizové centrum. *Sekundární viktimizace*. [online]. Dostupné z WWW: <http://www.dkc.cz/syndrom_can.php#sekundarni_viktimizace>. [21. 2. 2010].
- Dětská práva. *Úmluva o právech dítěte*. [online]. Dostupné z WWW: <http://www.detskaprava.cz/rodic/opravech_umluva.asp>. [29. 3. 2010].
- Džamila Stehlíková. *Výchova bez násilí*. [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.dzamilastehlikova.cz/8409/259/clanek/opravdu-to-bez-telesnych-trestu-nejde/>>. [1. 3. 2010].
- Fond ohrožených dětí. *Děsivé zanedbávání* [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.fod.cz/tyрани.htm>>. [22. 2. 2010].
- ICM. *Fyzické týrání, zanedbávání a zneužívání – charakteristika*. [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.icm.cz/fyzicke-tyрани-zneuživani-a-zanedbabani-charakteristika>>. [21. 2. 2010].
- Jak do školy. *Fyzické týrání*. [online]. Dostupné z WWW: <http://www.jakdoskoly.cz/sikana/index.php?s=fyzicke_tyрани>. [29. 3. 2010].
- Kreativně. *Co je týrání a zanedbávání*. [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.kreativne.com/tyrane-deti/cz/projevy.php>>. [21. 2. 2010].
- STOP násilí na dětech. *Formy násilí*. [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.stopnasilinadetch.cz/formy-nasili>> [8. 3. 2010].

- STOP násilí na dětech. *Názory občanů na tělesné tresty*. [online]. Dostupné z WWW:<http://www.stopnasilinadetech.cz/pdf/nazory_obcanu_na_telesne_tresty.pdf>. [23. 2. 2010].
- Události a názory. Tresty [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/tresty.pdf>>. [29. 3. 2010].

Seznam příloh

- **Příloha č. 1 – Slabikář**
STOP násilí na dětech. Slabikář. [online]
Dostupné z URL <<http://www.stopnasilinadetech.cz/prohlizet-slabikar>> [10. 3. 2010]. /strana v textu 5)
- **Příloha č. 2 – Dotazník pro žáky základních škol** (strana v textu 36)

Příloha č. 1 – Slabikář

Máma má mítink,
táta má tetu,
sám sedím u internetu.

A jak budou na dětství vzpomínat Vaše děti?

Slabikář jejich života píšete Vy.

šikanování / ignorace a nezáměr o společný čas / přehnané opečování a omezování svobody / sexuální zneužívání / odmítání pomoci / ponižování / přehnané nároky / fyzické týrání / svědci domácího násilí / záměrné vystavování strachu a stresu / vedení ke špatným návykům / využívání dětí pro manipulaci a vydírání /...

Cvičení s mámou: opakujte!

Táta je: Nuda
Nula
Notor
Na nic

A jak budou na dětství vzpomínat Vaše děti?

Slabikář jejich života píšete Vy.

šikanování / ignorace a nezáměr o společný čas / přehnané opečování / sexuální zneužívání / odmítání pomoci / ponižování / přehnané nároky / fyzické týrání / svědci domácího násilí / záměrné vystavování strachu a stresu a stresu / vedení ke špatným návykům / využívání dětí pro manipulaci a vydírání /...

Emma má malér.
Máma volá: Co na to teta?
Táta volá: Táhni!

Emma táhne za Julou, za Pepou, za Olou.

Jula pije.

Pepa smaží.

Ola šlape.

A jak budou na dětství vzpomínat Vaše děti?

Slabikář jejich života píšete Vy.

šikanování / ignorace a nezáměr o společný čas / přehnané opečování / sexuální zneužívání / odmítání pomoci / ponižování / přehnané nároky / fyzické týrání / svědci domácího násilí / záměrné vystavování strachu a stresu / vedení ke špatným návykům / využívání dětí pro manipulaci a vydírání /...

Jula je malá.

Máma volá: Julo! Táta pije!

Táta láme: Julo! Máma mele!

Jula je sama.

A jak budou na dětství vzpomínat Vaše děti?

Slabikář jejich života píšete Vy.

šikanování / ignorace a nezáměr o společný čas / přehnané opečování / sexuální zneužívání / odmítání pomoci / ponižování / přehnané nároky / fyzické týrání / svědci domácího násilí / záměrné vystavování strachu / vedení ke špatným návykům / využívání dětí pro manipulaci a vydírání /...

Máma mě nutí, táta mě tlačí,
nesmím mít traktor,
musím být doktor.

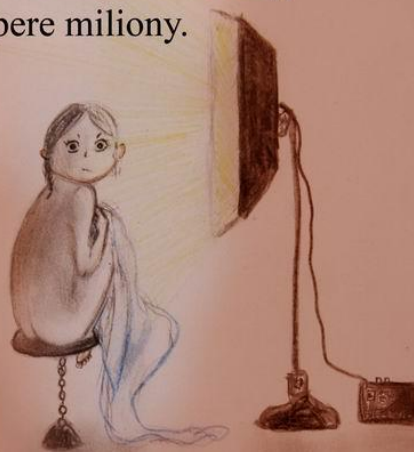

A jak budou na dětství vzpomínat Vaše děti?

Slabikář jejich života píšete Vy.

šikanování / ignorace a nezáměr o společný čas / přehnané opečování / sexuální zneužívání / odmítání pomoci / ponižování / přehnané nároky / fyzické týrání / svědci domácího násilí / záměrné vystavování strachu / vedení ke špatným návykům / využívání dětí pro manipulaci a vydírání /...

Dvakrát blik a cvak,
strýček fotí akt.
Musím se smát do kamery,
máma pere miliony.

A jak budou na dětství vzpomínat Vaše děti?

Slabikář jejich života píšete Vy.

šikanování / ignorace a nezáměr o společný čas / přehnané opečování / **sexuální zneužívání** / odmítání pomoci / ponižování / přehnané nároky / fyzické týrání / svědci domácího násilí / záměrné vystavování strachu / vedení ke špatným návykům / využívání dětí pro manipulaci a vydírání /...

Malá Jula je jen doma,
venku by se umazala.
Mezi děti vůbec nesmí,
jen politá desinfekcí.

A jak budou na dětství vzpomínat Vaše děti?
Slabikář jejich života píšete Vy.

šikanování / ignorace a nezáměr o společný čas / **přehnané opečování** / sexuální zneužívání / odmítání pomoci / ponižování / přehnané nároky / fyzické týrání / svědci domácího násilí / záměrné vystavování strachu / vedení ke špatným návykům / využívání dětí pro manipulaci a vydírání /...

Když se budu špatně učit,
strašidla mě přijdou zmučit.
Když pozlobím maminku,
na krku mám jezinku.
Táta svolá divé saně,
vykupuju všechny zbraně.

A jak budou na dětství vzpomínat Vaše děti?
Slabikář jejich života píšete Vy.

šikanování / ignorace a nezáměr o společný čas / přehnané opečování / sexuální zneužívání / odmítání pomoci / ponižování / přehnané nároky / fyzické týrání / svědci domácího násilí / vedení ke špatným návykům / **záměrné vystavování strachu** / využívání dětí pro manipulaci a vydírání /...

Máma mele maso.
Julá volá: Emo! Máš moc váhy!
Emu mele trauma.

A jak budou na dětství vzpomínat Vaše děti?

Slabikář jejich života píšete Vy.

šikanování / ignorace a nezáměr o společný čas / přehnané opečování / sexuální zneužívání / odmítání pomoci / **ponižování a zesměšňování** / přehnané nároky / fyzické týrání / svědci domácího násilí / záměrné vystavování strachu / vedení ke špatným návykům / využívání dětí pro manipulaci /...

Vařila máma kašičku,
na zeleném rendlíčku.
Tomu dala, tomu málo,
na Pepu se nedostalo.

A jak budou na dětství vzpomínat Vaše děti?

Slabikář jejich života píšete Vy.

šikanování / ignorace a nezáměr o společný čas / přehnané opečování / sexuální zneužívání / odmítání pomoci / ponižování / přehnané nároky / **fyzické týrání a podvýživa** / svědci domácího násilí / záměrné vystavování strachu / vedení ke špatným návykům / využívání dětí pro manipulaci a vydírání /...

Jémine Pepine,
brekot tě nemine.
Ve škole jsem dostal
kouli,
udělám ti za to bouli.

A jak budou na dětství vzpomínat Vaše děti?

Slabikář jejich života píšete Vy.

šikanování / ignorace a nezáměr o společný čas / přehnané opečování / sexuální zneužívání / odmítání pomoci / ponižování / přehnané nároky / fyzické týrání / svědci domácího násilí / záměrné vystavování strachu / vedení ke špatným návykům / využívání dětí pro manipulaci /...

Cvičení: Znáte to už také?

pizza značková
mobil puštěná
fast food
móda mražená
televize s kreditem

A jak budou na dětství vzpomínat Vaše děti?

Slabikář jejich života píšete Vy.

šikanování / ignorace a nezáměr o společný čas / přehnané opečování a omezování svobody / sexuální zneužívání / odmítání pomoci / ponižování a zesměšňování / přehnané nároky / fyzické týrání / svědci domácího násilí / záměrné vystavování strachu a stresu / vedení ke špatným návykům / využívání dětí pro manipulaci a vydírání /...

ve SLABIKÁŘI

hráli :

Máma

Jula

Pepa

Ema

Táta

V pozitivním rodičovství hrajte roli Vy.

www.Stopnasilinadetech.cz

diskutujte s dětmi o jejich pocitech / nepodceňujte jejich problémy / chápejte jejich bezelstnost a naivitu / buďte trpěliví k jejich zvědavosti / přistupujte k dítěti jako k osobnosti / rozvíjejte jejich talent, kreativitu a fantazii / nebojte se poradit s odborníky a dětskými psychology /...

Příloha č. 2 – Dotazník pro žáky základních škol

Milý studente,

Dostává se Ti do rukou dotazník se zajímavou problematikou o fyzickém týrání, trestech či odměn v životě. Jsem studentkou třetího ročníku oboru Vychovatelství na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

Tento dotazník je součástí mé závěrečné bakalářské práce, kterou právě píš. Byla bych velice ráda, kdybys mu věnoval alespoň malou chvíli Tvého času a odpověděl na dané otázky. Prosím Tě o největší upřímnost při jeho vyplňování.

Dotazník je ANONYMNÍ, proto se nikde NEPODEPISUJ.

Pozorně si přečti každou otázku a zakroužkuj vždy jednu nejvhodnější odpověď, pokud se u otázky vyskytuje vytečkovaná čára (.....), prosím o Tvou písemnou odpověď.

Tvůj věk:

Jsem:

- a) dívka
- b) chlapec

Jaká je tvá nejčastější známka ve škole?

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5

Chodíš rád do školy?

- a) Ano
- b) Ne

Už si dostal někdy poznámku, upomínku, důtku od učitele do žákovské knížky?

(Pokud ANO, napiš prosím proč)

a) Ano

.....

...

b) Ne

Jsou mezi učiteli i takoví, kterým by ses chtěl jako osobnost podobat - líbí se Ti, jak se chovají k tobě, k Tvým spolužákům?

a) Ano

b) Ne

Jsou mezi učiteli takoví, u kterých nikdy nevíš, jak se zachovat a co od nich čekat?

a) Ano

b) Ne

Choval se k Tobě někdy učitel, podle Tvého názoru, nespravedlivě?

a) Ano

a) Ne

Myslíš si, že by učitel měl „sem-tam“ použít fyzický trest (facku, zatáhaní za ucho, pohlavek, hození po žákovi předmětem)? (Pokud ANO. Proč si myslíš, že by to tak mělo být a z jakých důvodů by tak učitel měl učinit?)

a) Ano

.....

.....

.....

b) Ne

Viděl si někdy, že by učitel řešil kázeňský přestupek žáka fackou, pohlavkem nebo jiným tělesným trestem? (Pokud ANO. Víš, proč se tak stalo?)

a) Ano

.....
.....
.....

b) Ne

Srovnává Tě učitel se svými spolužáky?

a) Ano

b) Ne

Musíš někdy dělat před třídou aktivitu, která Ti není příjemná (cítíš se trapně, stydiš se u ní)? (Pokud ANO. Prosím, napiš jakou.)

a) Ano

.....
.....
.....

b) Ne

Už tě někdy vykázal učitel za dveře? (Pokud ANO. Prosím, napiš proč.)

a) Ano

.....
.....
.....

b) Ne

Chodí rodiče na třídní schůzky?

a) Ano

b) Ne

Když dostaneš špatnou známku, máš strach jít domů?

- a) Ano
- b) Ne

Za co nejčastěji trestají rodiče své děti? (Pokud ti žádná možnost nevyhovuje, prosím napiš k písmenku e) jinou variantu.)

- a) nesplnění domácí práce
- b) odmítnutí
- c) špatná známka ve škole
- d) pozdní příchody
- e)

Jak myslíš, že rodiče nejčastěji trestají své děti?

(Napiš ke každé možnosti číslo od 1 až do 8, kdy číslo **1 je nejčastější** trest.)

Fackou, pohlavkem	
Zákazem televize nebo počítače	
Zákazem ven	
Zákazem oblíbené aktivity (kroužků nebo činnosti, kterou máš rád)	
Řemen nebo opaskem	
Domluvou	
Vezmou dítěti kapesné	
Nedají dítěti najíst	

Co je pro tebe největší odměnou od rodičů?

- a) hromadný rodinný výlet
- b) zvýšení kapesného
- c) dárek
- d) pochvala
- e) úsměv a pohlazení
- f) výlet do McDonaldu nebo obchodního centra
- g) udělání pokrmu, který máš nejraději (pizza, palačinky, ...)

Děkuji Ti za Tvé odpovědi a čas 😊.

Lada

Anotace

Jméno a příjmení:	Lada Kadlubcová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. Vladimíra Kocourková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Fyzické tresty páchané na dětech ve vztahu k Základním školám v Třinci
Název v angličtině:	Physical punishments are committed on children in the relationship with primary schools in Trinec.
Anotace práce:	Tématem mé bakalářské práce je Fyzické tresty páchané na dětech ve vztahu k Základním školám v Třinci?. Práce je členěna na teoretickou a empirickou část. V první kapitole jsou definovány základní pojmy celé práce. V druhé kapitole charakterizují týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte, typologii násilí páchaného na dětech, příčiny, důsledky násilí a legislativní ochranu. Stěžejní oddíl celé práce je třetí kapitola, která charakterizuje fyzické týrání, fyzické tresty páchané na dětech, dále se věnuje významu použití odměn a trestu v domácím a školním prostředí. Poslední kapitola popisuje pozitivní výchovu. Navazující empirická část srovnává poznatky odborné literatury teoretické části s odpověďmi mládeže reagující na otázky v dotazníkovém šetření.
Klíčová slova:	týrané dítě, rodina, fyzický trest, násilí, výchova
Anotace v angličtině:	Theme of my bachelor's thesis is Physical punishment against children. The thesis consists of theoretical and empirical part. In the first chapter, basic terms are defined of this bachelor's thesis. The second chapter describes the maltreatment, child abuse and neglect, a typology of violence against children, the causes, consequences of violence and legal protection. The pivotal section of the whole work is the third chapter, which is characterized by physical abuse, physical punishment against children, this part is also devoted to a importance of using rewards and punishment in the home and school environment. The last chapter describes a positive upbringing. Following empirical section compares the knowledge of specialist literature from theoretical part with answers of young people, who responded to questions in questionnaires.
Klíčová slova v angličtině:	battered child, family, visceral punishment, violence, upbringing
Přílohy vázané v práci:	příloha č. 1 - Slabikář příloha č. 2 - Dotazník pro žáky základních škol
Rozsah práce:	57 stran (13 189 znaků)
Jazyk práce:	Český

